

T.C

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZMİN GELİR DAĞILIMI
ADALETSİZLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Seda AYDOĞDU

Danışman

Doç. Dr. Mert TOPCU

Nevşehir

Nisan, 2020

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Seda AYDOĞDU

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Akdeniz Ülkelerinde Turizmin Gelir Dağılımı Adaletsizliği Üzerindeki Etkileri” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

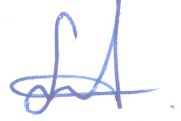
Tezi Hazırlayan

Doç. Dr. Mert TOPCU

Danışman

Seda AYDOĞDU

İktisat Ana Bilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Serap ÇOBAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Mert TOPCU danışmanlığında Seda AYDOĞDU tarafından hazırlanan “Akdeniz Ülkelerinde Turizmin Gelir Dağılımı Adaletsizliği Üzerindeki Etkileri ” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

10 /04 / 2020

JÜRİİMZA

Danışman :Doç. Dr. Mert TOPCU

Üye :Doç. Dr. Serap ÇOBAN

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 29.04./2020 tarih vesayılı Kararı ile onaylanmıştır.

2020-17-328

29/04/2020

Doç. Dr. Vedat AKTEPE
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Eğitimim ve tez dönemim boyunca değerli vakitlerini bana ayırıp çalışmamda yardımlarını, ilgi ve desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Mert TOPCU'ya sonsuz teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Çalışmam boyunca desteğini hiç esirgemeyen aileme, beni hiç yalnız bırakmayan eşim Kerim AYDOĞDU'ya ve aileme teşekkür ederim.

Seda AYDOĞDU

AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Seda AYDOĞDU

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan 2020

Danışman: Doç. Dr. Mert TOPCU

ÖZET

Turizm ekonomisi literatüründeki çalışmalar genellikle turizm ile makroekonomik göstergelerin ilişkisi üzerine odaklanmaktadır. Ancak, bu çalışmalardan çok azı turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerde turizmin ekonomide oynadığı önemli rolden yola çıkarak bu çalışmada Akdeniz ülkelerinde turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla Akdeniz’e kıyısı olan 16 ülkenin 1995-2018 dönemine ait yıllık verileri Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) tahmincisi ile analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular, turizm gelirlerinin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisinin ters U biçiminde olduğuna işaret etmektedir. Buna göre Akdeniz ülkelerinde turizm katkısı arttıkça gelir dağılımı adaletsizliği belli bir eşik değere kadar kötüleşmekte, bu değerden sonra artan turizm dağılımı daha adil hale getirmektedir. Bulgu, turizm-gelir adaletsizliği ilişkisinde Kuznets tipi bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Gelir Dağılımı Adaletsizliği, Akdeniz Ülkeleri, Panel Veri.

THE IMPACT OF TOURISM ON INCOME INEQUALITY IN MEDITERRANEAN COUNTRIES

Seda AYDOĞDU

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Economics, Post Graduate, April 2020

Supervisor: Mert TOPCU , ASSOC PROF.

ABSTRACT

Studies in tourism economics literature have commonly focused on the relationship between tourism and macroeconomic indicators. Among these studies, however, very limited number of studies has investigated the impact of tourism on income inequality. Given the importance of tourism in economic activities in the Mediterranean Region, this thesis examines the impact of tourism on income inequality. To this end, annual observations spanning from 1995 to 2018 for 16 Mediterranean countries has been utilized in the empirical framework using Pooled Mean Group (PMG) estimator. Empirical findings indicate that the impact of tourism on income inequality exhibits an inverted U-shaped pattern. This result shows that increasing tourism revenues worsens the income distribution in Mediterranean countries up to a threshold level; then income distribution improves as tourism revenues increase beyond this level. This finding confirms the validity of Kuznets Curve hypothesis in the tourism-inequality nexus.

Keywords: Tourism, Income Inequality, Mediterranean Countries, Panel Data.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ KAVRAMSAL ÇEVRESİ

1.1. Gelir Dağılımının Tanımı.....	4
1.2. Gelir Dağılımı Türleri	5
1.2.1. Sektörel Gelir Dağılımı.....	5
1.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı.....	5
1.2.3. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	6
1.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı	6
1.3. Gelir Dağılımı Hesaplama Yöntemleri	7
1.3.1. Lorenz Eğrisi	7
1.3.2. Gini Katsayısı	8
1.3.3. Kuznets Eğrisi (Ters U Hipotezi).....	10
1.3.4. Yüzdeler Dilimleme Yöntemi	10
1.3.5. Atkinson Eşitsizlik Ölçüsü.....	11
1.3.6 Pareto Katsayısı.....	12
1.3.7. Değişim Aralığı	13
1.3.8. Theil Endeksi	13
1.4.1. Turizm Arzı	14
1.4.2. Turizm Arzını Etkileyen Faktörler	15
1.4.2.1. Kültürel ve Tarihsel Faktörler.....	15
1.4.2.2. Ulaştırma Potansiyeli.....	15
1.4.2.3. Doğal Kaynaklar	16

1.4.2.4. Altyapı Olanakları	16
1.4.2.5. Üstyapı Olanakları	17
1.4.3. Turizm Talebi	17
1.4.4. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler	17
1.4.4.1. Ekonomik Faktörler	18
1.4.4.2. Sosyal Faktörler	18
1.4.4.3. Politik ve Yasal Faktörler	19
1.4.4.4. Psikolojik Faktörler	21

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM-GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ İLİŞKİSİ: TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Gelir Dağılımı Adaletsizliği Etkileyen Faktörler	22
2.1.1. Nüfus Yapısı – Emegın Yapısı	22
2.1.3. Kayıt Dışı Ekonomi	23
2.1.4. Enflasyon ve İktisadi Kriz	24
2.1.5 Servet Dağılımı	24
2.1.6. Eğitim Durumu	24
2.1.7. Küreselleşme	25
2.1.8. Teknolojik Gelişme	25
2.2. Turizmle Genişletilmiş Gelir Dağılımı Adaletsizliği Fonksiyonu	26
2.3. Literatür Taraması	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ: AMPİRİK ÇERÇEVE

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	33
3.2. Çalışmanın Kısıtları	34
3.3. Model ve Veri	34
3.4. Yöntem ve Bulgular	36
3.4.1. Yatay Kesit Bağımlılığı	36
3.4.2. Panel Birim Kök	37
3.4.3. Panel Regresyon	40
3.5. Tartışmalar ve Politika Çıkarımları	42
SONUÇ	45
KAYNAKÇA	47
ÖZGEÇMİŞ	58

KISALTMALAR VE SİMGELER

ARDL: Geçikmesi Dağıtılmış Otoresif Sınır Testi

BKNZ: Bakınız

CADF: Kesit Açısından Genişletilmiş Dickey- Fuller

CD: Yatay Kesit Bağımlılığı

CGE: Genel Denge Modeli

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DYY: Doğrudan Yabancı Yatırım

FMOLS: Tam Düzeltilmiş En Küçük Kareler

GDPPC: Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GMM: Sistem Analizi

GOÜ: Gelişmekte Olan Ülkeler

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IIE: Gelir Eşitsizliği

IPS: İstatistiklerin Ortalaması Alınarak Hesaplanan Kesit

LLC: Levin-Lin-Chu

MG: Ortalama Grup

PMG: Havuzlanmış Ortalama Grup

SAM: Sosyal Muhasebe Matrisi

SWIID: Dünya Gelir Eşitsizliği Matrisi

TLG: Turizme Dayalı Büyüme

TO: Ticari Açıklık

TR: Turizm Geliri

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

VAR: Riske Maruz Değer

vd: ve diğerleri

WB: Dünya Bankası

WDI: Dünya Kalkınma Göstergeleri

WTTC: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Değişken Tanımları.....	36
Tablo 3. 2 CD Testi Sonuçları.....	37
Tablo 3. 3. Birim Kök Testi Sonuçları	40
Tablo 3. 4. Panel Regresyon Sonuçları.....	41

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1. Lorenz Eğrisi.....	8
Şekil 1. 2. Gini Katsayısı.....	9
Şekil 1. 3. Kuznets Eğrisi.....	10
Şekil 1. 4. Pareto Grafiği	12

GİRİŞ

Dünyanın en hızlı ilerleyen sektörlerinden biri olan turizm, oldukça geniş bir faaliyet alanına yayılmıştır ve küresel ölçekte bu eğiliminin her geçen gün artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Turizm, sahip olunan tarihi, kültürel ve doğal yapı vb. gibi zenginliklerin oluşturduğu katma değer sayesinde ülkeler ve/veya bölgeler için bir gelir kapısı oluşturmaktadır. Tarım veya sanayiye dayalı üretim yapısına sahip olmayan bölgeler için turizm adeta bir “bacasız sanayi” niteliğindedir. Turizm faaliyetleri neticesinde elde edilen döviz girdileri, sektörün yarattığı istihdam vb. iktisadi katkılar göz önüne alındığında, turizmin gelir ve refah düzeyini arttığını söylemek mümkündür.

Turizmin ekonomiler üzerindeki doğrudan ve dolaylı ekonomik etkilerine odaklanan oldukça geniş bir literatür bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı turizme dayalı büyüme hipotezini incelemektedir (örneğin, bkz: Mitra, 2019; Tang ve Tan, 2013; Zuo ve Huang, 2018; vd.). Büyüme haricinde literatürde işgücü piyasası, fiyatlar seviyesi, cari açık vb. gibi makroekonomik göstere ile turizm arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yer almaktadır (örneğin, bkz: Onetiu ve Predonu, 2013; Barnet, 1975; Ondan, 2008; vd.). Bu çalışmalardan sayıca nispeten az bir bölümü de turizmin gelir dağılımı üzerindeki rolüne odaklanmaktadır.

Gelir dağılımı konusu, zamanla ekonominin büyümesi ile beraber ortaya çıkmıştır. Gelir dağılımının adaletsiz olması bir ülkede sadece ekonomik alanda değil, sosyal, siyasal birçok açıdan sorunlar yaratmaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelir dağılımı tüm ülkelerin üzerinde özellikle durdukları önemli konulardan biri haline gelmiştir. Gelirin adil dağılmadığı toplumlarda bireyler arasındaki gelir farklılıkları, otomatik olarak yaşam kalitesi farklılıklarına neden olmaktadır.

Dünya üzerinde turizm faaliyet denildiğinde akla ilk gelen bölgelerden biri de Akdeniz bölgesidir. Akdeniz’de yer alan ülkeler hem iklim koşulları hem de turistik yatırımlar açısından turizm için yüksek talep gören yerlerdir. Öyle ki Akdeniz ülkeleri sıklıkla turizm ekonomisi literatüründe ampirik analizlere konu olmaktadır

(örneğin, bkznz: Alper, 2014; Tuğcu, 2014; Ballı, Sigeze ve Manga, 2019; vd.). Ancak turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerine yapılan az sayıda çalışma arasında Akdeniz ülkelerini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu motivasyondan yol çıkan mevcut tez çalışmasında öne sürülen temel hipotez “Akdeniz ülkelerinde turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler, gelir dağılımında adaletsizliğini istatistiki olarak anlamlı bir biçimde etkilemektedir” şeklindedir.

Yukarıdaki hipotezden yola çıkarak bu tez çalışmasının amacı, 1995-2018 döneminde Akdeniz’e kıyısı bulunan 16 ülkede turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için çalışmada aynı mertebeden durağan olmayan panel veri setlerindeki eğim katsayılarını tahmin etmek için geliştirilen Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) yönteminden faydalanılacaktır.

Sosyal bilimlerin yapısı gereği tez çalışması ele alınırken bazı sınırlandırmalar yapılmıştır. Bunlardan ilki çalışmanın örneklem seçimi ile ilgilidir. Akdeniz’e kıyısı ülkeler sayıca daha çok olmasına rağmen çalışma, uygun sayıda gözlem içerecek şekilde verileri temin edilebilen 16 ülke (Arnavutluk, Hırvatistan, Cezayir, Mısır, Bosna, Fransa, Kıbrıs, İsrail, Lübnan, Malta, Türkiye, İspanya, İtalya, Slovenya, Yunanistan, Fas) ile sınırlandırılmıştır. İkincisi, gelir dağılımı fonksiyonuna eklenecek kontrol değişkenlerinin seçilmesi ile alakalıdır. Alam ve Paramati (2016), gelişmekte olan ülkelerde turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkilerini analiz ettikleri çalışmalarında kontrol değişkeni olarak gelir, ticari açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar değişkenlerini kullanmışlardır. Alam ve Paramati (2016)’yi takiben bu çalışmada da gelir, doğrudan yabancı yatırımlar ve ticari açıklık değişkenleri modele dahil edilmiştir. Üçüncü sınırlandırma yöntem ile ilgilidir. Çalışmadaki değişkenlerin aynı mertebeden durağan olmaması, çalışmada kullanılacak yöntemin ARDL tipi bir yöntem olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle çalışmada Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) tahmincisi kullanılmıştır. Çalışmada yapılan dördüncü sınırlandırma ise zaman ile alakalıdır. Tez kapsamında odaklanılan zaman periyodu 1995-2018 dönemi ile sınırlandırılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Kavramsal çerçeveye ayrılan ilk bölümde öncelikle gelir dağılımı adaletsizliği, gelir dağılımının türleri ve gelir dağılımı hesaplama yöntemleri kavramlarına yer verilecek, turizm arzı ve talebinden

bahsedilip, turizm arzını ve turizm talebini etkileyen faktörler üzerinde durulacaktır. Teorik çerçevenin çizildiği ikinci bölümde turizm ile gelir dağılımı adaletsizliği ilişkisinin teorisini oluşturan ilişkiler ele alınacak ve bu konudaki literatür özetlenecektir. Ampirik çerçeve olarak tanımlanan üçüncü ve son bölümde ise, uygulamada kullanılacak modeller, değişkenler, yöntemler ve veri seti tanıtıldıktan sonra analizlerden elde edilen bulgular yorumlanacak ve politika önerileri sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ KAVRAMSAL ÇEVRESİ

1.1. Gelir Dağılımının Tanımı

İktisadi literatürde Adam Smith'ten beri en önemli makroekonomik konulardan biri gelir dağılımıdır. Gelir dağılımı, bir ülkede belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen toplam gelirin, yine o ülkedeki bireyler, toplumsal gruplar, üretim faktörleri, hane halkları ve dağılım araçları arasında paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2010). Gelir dağılımı küresel ölçekte incelendiğinde ise ülkeler arasındaki gelir dağılımını ifade etmektedir (Ülgen, 2010).

Gelirin elde edilmesi kadar, elde edilen gelirin fertler arasında eşit ve dengeli olarak dağıtılması da önemlidir. Üretim sürecine katılan tüm etkenlerin gelirden eşit pay alamamaları gelir adaletsizliğini ortaya çıkarmaktadır (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018). Gelir dağılımı adaletsizliği sadece ekonomik bir olgu olarak değil, aynı zamanda sosyal boyutlarıyla da incelenmesi gerekmektedir. Gelirin eşit dağılmaması sonucunda eğitim, sağlık, beslenme, barınma vs. gibi hizmetlerden toplumun her ferdi adil olarak faydalanamamakta ve bu da adaletsizliğin boyutunu artırmaktadır (Boratay, 1997).

Bir ülkede yatırılan gelirin nasıl dağıtımını konusunda farklı türler bulunmaktadır. Bu türler aşağıdaki gibi kategorize edilebilir (Özbilen, 1999):

- Sektörel gelir dağılımı
- Kişisel gelir dağılımı
- Fonksiyonel gelir dağılımı

- Bölgesel gelir dağılımı
- Eğitim duruma göre gelir dağılımı
- Sosyal gruplara göre gelir dağılımı
- Cinsiyete göre gelir dağılımı
- Meslek gruplarına göre gelir dağılımı

1.2.Gelir Dağılımı Türleri¹

1.2.1. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı, bir ekonomide olan toplam hasılanın iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile sektörel gelir dağılımı, bir ekonomide bulunan sanayi, tarım, ticaret, hizmet ve diğer sektörlerin toplam gelirini ifade etmektedir(Üzümcü, 2014).Sektörel gelir dağılım hesapları ile zaman içinde gelir dağılımında meydana gelen değişikliklerin hangi sektörlerin lehineya daaleyhine değiştiği analiz edilir (Karluk, 2005).Yinebu dağılım sayesinde ülkedeki sanayileşme süreci ve küreselleşmede hangi sektörün görelî önem kazanması gibi konularda yorum yapabilmektedir (Kuştepelî ve Halaç, 2004).Gelirin sektörel dağılımı göz önüne alındığında az gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün, gelişmiş ülkelerde ise sanayi ya da hizmetler sektörününügelirden daha fazla payaldığı görülmektedir (Altınışık ve Peker, 2008).

1.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin toplumu oluşturan kişi ya da hane halkları arasındaki dağılımını göstermektedir. Kişisel gelir dağılımında kişiler ya da hanelerin milli gelirden aldığı payın kar, ücret, rant veya faiz olmasının önemi yoktur. Kişi, bunlardan birisine sahip olacağı gibi birden fazlasına da sahip olabilir. Kişisel gelir dağılımında önemli olan kişinin gelirini nasıl elde ettiği değil, ne kadar gelir elde etmiş olduğudur (Öcal ve Usta, 1992).

Kişisel gelir dağılımı,hem teoride hem de uygulamalarda yaygın olarak yer almaktadır. Bir ülkede kişisel gelir dağılımının sağlanması toplumsal refahın, fırsat

¹Özbilen (1999), gelir dağılımı türlerini sekize ayırmaktadır. Ancak literatürdeki birçok çalışma dağılım türlerini sektörel, kişisel, fonksiyonel ve bölgesel gelir dağılımı olmak üzere dört kategori ile sınırlandırmaktadır. Eğitim durumu, sosyal gruplar, cinsiyete ve meslek gruplarına göre gelir dağılımını ise demografik olduğu için kapsama dahil etmemektedir. Bu çalışmada da gelir dağılımı türleri açıklanırken dört temel tür üzerine odaklanılacaktır.

eşitliğinin, sosyal barışınve ekonomik istikrarısağlanmasındaönemli rol oynamaktadır(Koç, 2004'ten aktaran Türkiye Kamu-Sen, 2010).

1.2.3. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı,ulusal gelirin üretilmesine katkı sağlayan çeşitli üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları payı;diğer bir ifade ile milli gelirin ücret, rant, faiz ve kar arasındaki dağılımını ifade etmektedir (Aktan ve Vural, 2017).Buna göre emeğin payı ücret, sermayenin payı faiz, doğal kaynakların payı rant ve girişimcilerin getirisi ise kar olarak adlandırılmaktadır(Özataşer, 2013).

Ücret, fonksiyonel gelir dağılımının en önemli kısmını oluşturmaktadır. Ücretin milli gelirden aldığı pay, toplumda yaşayan kişi ya da hanehalkının elde ettiği gelir düzeyini temsil etmektedir. Gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı daha adaletsiz bir görüntüsergilemekte ve elde edilen gelirin büyük kısmı belli bir grubun elinde toplanmaktadır (Abay, 2018).Faiz, sermayenin belli süre kullanılmasının karşılığı elde edilen getiridir. Faiz getirisinin de fonksiyonel gelir dağılımında önemli bir yeri vardır (Alper, 2011). Toprağın getiri olarak ifade edilen rant ise mevki rantı, mutlak rant, şehir rantı, kalite rantı ve üretici-tüketici rantları gibi türlere ayrılmaktadır (Türkiye Kamu-Sen, 2010).

1.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkede yaratılan toplam gelirin bölgeler arasındaki dağılımına bölgesel gelir dağılımı adı verilmektedir. Bu dağılım, bir bölgede yaşayan kişilerin gelirinden ne oranda pay aldıklarının yanında bölgeler arası gelişmişlik düzeylerini de göstermektedir (Aktan ve Vural, 2002).

Bölgesel gelir dağılımı, ülkeler arasında yapılan alt birim gelişmişlik seviyesinikiyaslamada önemli bir araçtır (Kuştepe, 2010). Az gelişmiş ülkelerde bölgeler arasındaki gelir farkı gittikçe artarken, gelişmiş ülkelerde bu farkın gittikçe azaldığı görülmektedir (Hepaktan ve Aklaya, 2001).

Gelirin hiçbir ülkede bölgeler arası adil dağıtıldığı görülmemiştir. Bu durum, bölgeler arası gelişmişlik farkının azaltılması gerçeğine vurgu yapmaktadır. Zira gelişmişlik farkı sosyal olgulara sebep olmasının yanı sıra geri kalmış bölgeler arasında kültür ve dinsel farklılıklar var ise ülkenin içi karışıklığa bile sebep

olabilmektedir. Ayrıca bölgesel adaletsizlik göç, çarpık kentleşme ve artan alp yapı talebi gibi birçok problemi de beraberinde getirmektedir (Üzümcü, 2014).

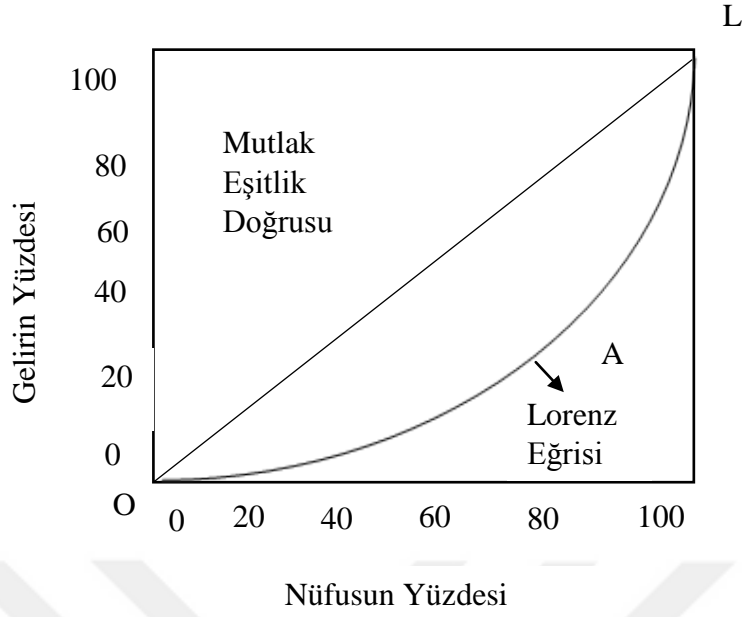
1.3. Gelir Dağılımı Hesaplama Yöntemleri

Gelir dağılımının zaman içinde değişiklik gösterip göstermediğinin ve bu değişimin adil olup olmadığının hesaplanması için dağılımın objektif olarak ölçülmesi gerekmektedir (Kurtipek, 2011). Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmek için birçok yöntem geliştirmiştir. Bu yöntemlerden başlıcaları şunlardır (Çalışkan, 2010):

- Lorenz Eğrisi
- Gini Katsayısı
- Ters U Hipotezi
- Yüzdeler Dilimleme Yöntemi
- Atkinson Eşitsizliği Ölçümü
- Pareto Optimum
- Değişim Aralığı
- Theil Endeksi

1.3.1. Lorenz Eğrisi

Yoğunlaşma eğrisi olarak da bilinen Lorenz eğrisi, 1905 yıllarında Amerikalı iktisatçı Max O. Lorenz tarafından bulunmuştur. Lorenz eğrisi, belirli bir dönemde yaratılan toplam reel gelirin adil dağıtılıp dağıtılmadığını göstermektedir. Bir başka ifade ile eğri, toplam gelirin ne kadarının paylaşıldığını göstermektedir. Gelir adaletsizliğini grafik olarak göstermek, dağılım adaletini yorumlamada kolaylık sağlamaktadır (Kubar, 2014; Pehlivan, 2009; Ülgen, 2010).

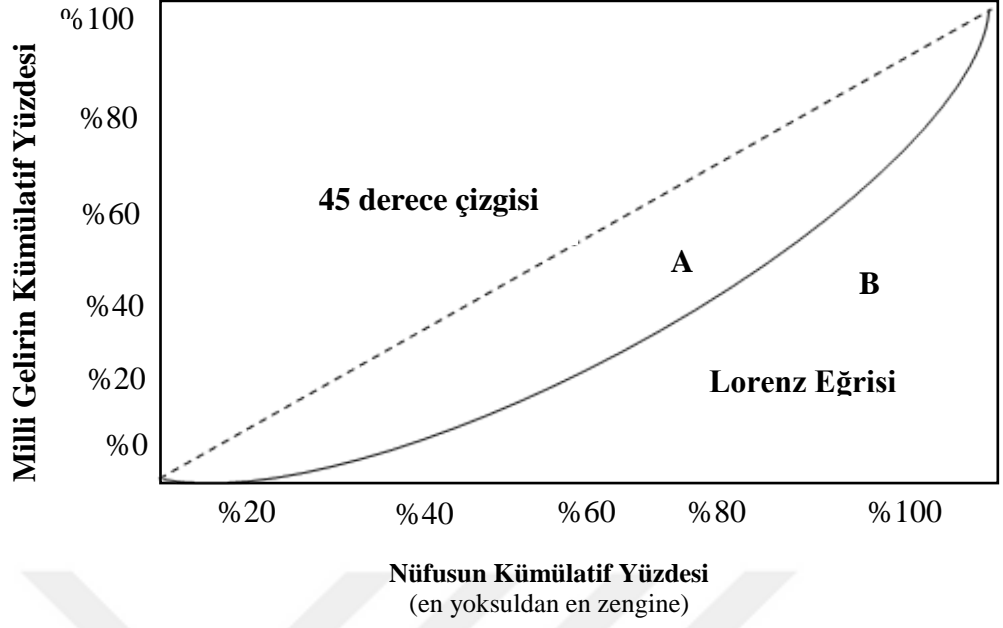
Şekil 1. 1. Lorenz Eğrisi

Kaynak: (Bozdağ ve Bozdağ, 2006).

Şekil 1.1. Lorenz eğrisini göstermektedir. Bireylerin eşit gelire sahip olmaları durumunda Lorenz Eğrisi OL ile gösterilen mutlak eşitlik doğrusu ile çakışacaktır. Şekildeki OL eğrisi ile gösterilir. Eğer ekonomide eşitlik söz konusu ise şekildeki bu durum OAL köşeni ile gösterilmektedir (Işığışık, 2010). Tam eşitsizlik ve tam eşitlik, en uç durumlardır. Gerçekte Lorenz Eğrisi her zaman mutlak eşitlik eğrisinin altındadır. Bu durumda alt gelir bireylerin oransal olarak daha alt gelir düzeyine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Düşük gelirli bireylerin bulunduğu bölge olan sol alt köşeden, yüksek gelirli bireylerin bulunduğu bölge olan sağ üst köşeye doğru eğri üzerinde hareket edildiğinde, eğimin azaldığı görülmektedir (Nafiziger, 1997).

1.3.2. Gini Katsayısı

Gini katsayısı, İtalyan iktisatçı Gini (1912) tarafından geliştirilmiş bir eşitsizlik ölçüsüdür. Bu katsayı, ampirik literatürde en yaygın kullanılan gelir eşitsizliği göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece ülkeler arasındaki eşitsizliğin karşılaştırılmasında değil, aynı zamanda bir ülkede zaman içindeki eşitsizliğin karşılaştırılmasında da oldukça kullanışlıdır (Kubar, 2014).

Şekil 1. 2. Gini Katsayısı

Kaynak: (Chang, 2016)

Şekil 1.2'deki Lorenz eğrisi yardımıyla Gini katsayısının eşit olduğu alanı göstermek mümkündür. Buna göre Gini katsayısı, %20'lik paylar dikkate alınarak çizilen Lorenz eğrisinin ile altında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusu altında kalan üçgenin alanına oranını ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle Gini katsayısı, Lorenz eğrisi ile 45 derece çizginin altında kalan alanın birbirine oranlanması ($A/A+B$) şeklinde hesaplanmaktadır (Chang, 2016; Işığışık, 2010).

Gini katsayısının matematiksel gösterimi şu şekildedir (Aktan ve Vural 2002):

$$G = [1/n^2 \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^n |Y_i - Y_j| f(Y_i)f(Y_j)] / 2\mu \quad (1.1)$$

burada

Y_i =i'nci hanenin geliri, Y_j =j'nci hanenin geliri, $f(Y_i)$ =i'nci hanenin gelir çokluğu, $f(Y_j)$ =j'nci hanenin gelir çokluğunu, μ terimi ise ortalama geliri göstermektedir.

Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. 1'e yaklaşması gelirin adil dağıtılmadığını, 0'a yaklaşması ise gelir dağılımında eşitliğin arttığını ifade etmektedir (Eğilmez ve Kumcu,2011). Uygulamada ise bu iki uç değere ulaşmak imkânsızdır. Uygulanan politikalar ne kadar yerinde olursa olsun, hiçbir uygulama bir toplumda gelirin tam adil dağıtılması sağlayamaz. Gini katsayısının 1 olması durumunda ise gelirin sadece bir kişinin elinde toplanması gerekmektedir ki bu da bir

kişi hariç diğer insanların ölmesi durumunda gerçekleşecektirGerçek hayat Gini katsayısının 0,2'nin altını ve 0,75'in üzerini test ettiği görülmemiştir(Chang, 2016).

1.3.3.Kuznets Eğrisi (Ters U Hipotezi)

Amerikalı İktisatçı Kuznets, toplam 5 ülke verilerini bir araya getirerek yapmış olduğu çalışma sonucunda ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasında bir ilişki olduğunu ifade etmiştir (Kuznets, 1995).Bu çalışmaya göre gelir düzeyinin artması sonucunda adaletsizlik önce artış, daha sonra azalış eğilimi göstermektedir. Ekonomik gelişmelere bağlı olarak ülkelerde büyümenin olması önce gelir eşitsizliğini ortaya çıkaracak daha sonra ise gelirin artması gelir dağılımındaki iyileşmeyi gösterecektir. Şekil 1.3'de gösterilen Kuznets eğrisi, ters U şekline benzediği için aynı zamanda ters U hipotezi olarak da tanımlanmaktadır (Mawar, Mahyideen ve Saidon, 2015; Özmucur, 1996).

Şekil 1. 3. Kuznets Eğrisi

Kaynak: (Yujiro, 1997).

1.3.4. Yüzdellik Dilimleme Yöntemi

Yüzdellik dilimleme yöntemi, kişiler arasında eşit olmayan gelir dağılımının gösteriminde kullanılan bir ölçüdür. Yüzdellik dilim yöntemi, adaletsiz gelir dağılımının zaman içindeki değişiminin incelenmesinde ve ülkelerarası kıyaslamalarda çok tercih edilen yöntem türüdür (Çalışkan, 2010).

Bu yöntemde belli bir dönemde elde edilen toplam gelirden pay alan kişi yada hane halkları eşit paylara bölünerek (%5, %10, %15, %20 gibi) en düşük gelirli diliminden

en yüksek gelirli yüzdelik dilimine doğru sıralanır ve bu şekilde gelir eşitsizliği incelenir (Yar, 2015). Özellikle ülkelerarası kıyaslamalarda gelir sahiplerini, gelir düzeylerine göre beş eşit (%20'lik) gruba ayırarak her bir grubun toplam gelir içindeki payını karşılaştırmalı olarak incelemek mümkündür (Pehlivan, 2009).

Bu yöntemde en düşük milli gelire sahip %20'lik nüfus ile en yüksek milli gelire sahip %20'lik nüfusun milli gelirden aldıkları paylar oldukça önemlidir. Bu iki uç arasındaki farkın artması adaletsizliğinde arttığı anlamına gelmektedir (Bayramiç,2006).

Gini katsayısı ile yüzdelik dilim yöntemi arasında kıyaslama yapmak da mümkündür. Gini katsayısı nüfusun tamamı için gelir adaletsizliğinin ortalamasını vermektedir. Yüzdelik dilimleme yöntemi ise dilimler arası farklılıklara vurgu yaparak gelir dağılımını göstermektedir. Gini katsayısında tam analiz edilemeyen gelir grupları arası farklılıklar yüzdelik dilim yöntemi ile analiz edilebilir. Yani bu analiz türü Gini katsayısına göre daha detaylı gösteren bir yöntemdir (Çelik, 2004). Ancak ampirik çalışmalarda Gini katsayısı daha çok kullanılan bir yöntemdir.

1.3.5. Atkinson Eşitsizlik Ölçüsü

Atkinson eşitsizlik ölçümü, sosyal refah temelli eşitsizlik ölçülerinin arasında en çok tercih edilen yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ölçü eş değer gelir kavramına ve sosyal refah özelliklerine dayanmaktadır (Bellu ve Liberati, 2006). Bu ölçü sıfır ile sonsuz aralığında bir değer almaktadır. Bu değerın sıfıra yakın olması toplum bireylerinin gelir dağılımına kayıtsız olduğu, değerın yükselmesi ise duyarlılığın arttığı anlamına gelmektedir (Kubar, 2014).

Atkinson ölçüsü, gelirin eşit dağılması halinde belli bir zamandaki sosyal refah düzeyinde olmak için o zamanki toplum gelirinin ne kadarlık bir kısmının yeterli olabileceğini ifade etmektedir. Atkinson ölçüsünü gelirin tekrardan dağılımından doğan potansiyel kazançların ölçüsü olarak da yorumlamak da mümkündür (TUSİAD, 2000).

Atkinson endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır:

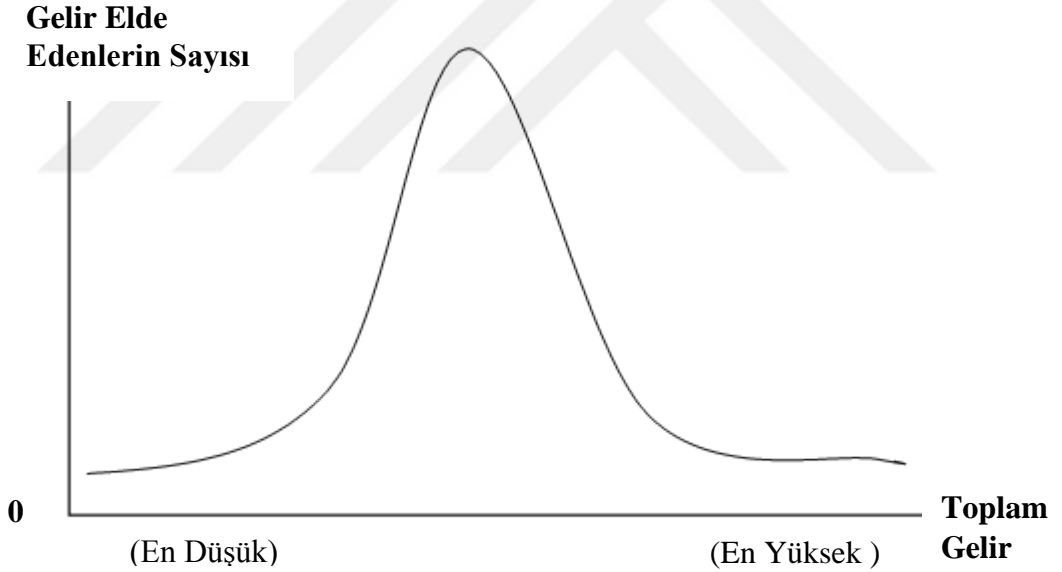
$$A_{\epsilon} = 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{Y_i}{\mu} \right)^{1-\epsilon} \right]^{1/1-\epsilon} \quad (1.2)$$

burada Y_i i'nci bölgenin kişi başına düşen ortalama gelirini, ϵ farklı gelir seviyelerinde gelir transferini duyarlılık düzeyini, μ bütün popülasyonun ortalama gelirin, ϵ ise eşitsizlik parametresini ($0 < \epsilon < \infty$) ifade etmektedir. Sonuç olarak; toplumun eşitliğe duyarlılık derecesine ϵ göre farkı olabilir. Bu durumda ϵ 'nin artması toplumun eşitsizliğine olan duyarlılığı da artması olarak görülür (TÜSİAD, 2000).

1.3.6 Pareto Katsayısı

Pareto katsayısı, mekan ve zamandan bağımsız olarak gelir dağılımını incelemektedir. Katsayı, gelir düzeyi arttıkça bireylerin üst gelir gruplarına yükselme olasılığının nasıl arttığını yaklaşık olarak gösteren bir ölçü olarak da yorumlanmaktadır (Doğan ve Tek, 2007).

Şekil 1.4.'te gösterilen Pareto ilişkisinde yatay ekseninde toplam gelir seviyesi, yatay ekseninde ise gelir elde edenlerin sayısı yer almaktadır (DPT, 2001).

Şekil 1. 4. Pareto Grafiği

Kaynak:(Saygılı, 2004).

Bu şekil hemen her toplumda, kişisel gelir dağılımının benzediğini göstermektedir. Yüksek gelir seviyeleri aileler az, düşük gelirli ailelerin sayısı fazladır. Gelir dağılımı, piramidinin yüksekliği ve şekline (tepe ve taban arasındaki farka) bağlı olarak toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Gelir dağılımının büyük eşitsizlikler gösterdiği toplumlarda, yani fakirlerin çok fakir zenginlerin ise çok

zengin olduğu ve orta gelirli kişilerin ezildiği toplumlarda gelir piramidinin şekli tabanı çok yayvan ortası cılız tepesi ise çok sivri bir hal almaktadır. Gelir farkının az ya da azaltılmış olduğu durumlarda ise piramidin şekli kısa ve ortadan şişkindir (Üstünel, 1988).

1.3.7. Değişim Aralığı

Değişim aralığı, bir serideki minimum gelir ve maksimum gelir arasındaki farkı göstermektedir. Bu yöntem serideki sadece maksimum ve minimum değerleri dikkate alır, arada kalan değerleri dikkate almaz.

Aralık değişimi ise, maksimum ve minimum değerler arasındaki farkın ortalama gelire oranı şeklinde ifade edilir.

Aralık ölçüsü A ile ifade edilirse;

$$A = [Maks(Y_i) - Min(Y_i)] / Y \quad (1.3)$$

şeklinde yazılabilir. Burada:

Min (Y_i): Minimum hane geliri ve Maks (Y_i): Maksimum hane geliri

olarak tanımlanmaktadır.

Aralık ölçüsü 0 ile n arasında bir değer almaktadır. Gelirlerin tümü eşit oranda paylaşıldığında A=0 değerini, tüm geliri bir kişi aldığı durumda ise A=n değerini almaktadır. Bu ölçümün eleştiri alan tek kısmı ise maksimum ve minimum değerler arasında kalan gelirin ne şekilde dağıtıldığı hakkında bir bilgi sunmamasıdır (Aktan ve Vural, 2002).

1.3.8. Theil Endeksi

Henry Theil tarafından 1987 yılında geliştirilengelir eşitsizliği ölçüm yöntemidir. Düşük gelirli gruptaki gelir eşitsizliği ölçmek için uygun bir yöntemdir. Theil endeksinde bireylerin gelirleri, nüfusun ortalama gelirleri ile kıyaslanmaktadır (TÜİK, 2011). Theil endeksi, bölge içi eşitsizlikten (kentsel ve kırsal) kaynaklanan eşitsizlik ile bölgeler arasındaki eşitsizlikten (kentsel gelir açıklığı ve kırsal) kaynaklanan eşitsizliği ayırtmaya olanak sağlayan bir ölçüm yöntemidir. Genel olarak bakıldığında bir ülkedeki eşitsizliğin dörtte biri gruplar arası

farklılıklardan,geriye kalan dörtte üçü ise grup içi eşitsizlikten kaynaklanmaktadır (Haughtan ve Khandker, 2009).

Theil Endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$T = \sum_{i=1}^n Y_i \log\left(\frac{y_i}{p_i}\right) \quad (1.4)$$

buraday_i, i'inci örneğin toplam gelir içerisindeki payını, p_i , i'nci örneğin toplam popülasyon içerisindeki payını, n toplam örnek sayısını ifade etmektedir (Theil, 1967).

Gelir oranları eşit olan her hangi bir iki birey arasında gerçekleşen transfer, dağılımın hangi noktasında bulunduğu bakılmaksızın Theil endeksinde aynı ölçüde küçülmeye neden olur (TÜSİAD, 2000).

1.4.Turizm ve Turizmle İlgili Kavramlar

Turizm kelimesi ilk olarak İngiltere'de 18. yüzyılda kullanılmıştır. Sonunda çıkış noktasına dönülen öğrenme, seyahat etme, araştırma anlamına gelen tur kelimesinden türetilmiştir (Çoruh, 1974). Selçuk (2015) ise turizmi, insanların ikamet ettikleri yer dışındaki bölgelere görmek, gezmek ve eğlenmek amacıyla yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalardan doğan ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili faaliyetler olarak tanımlamaktadır.

İktisatçılar ise turizmi bir endüstri ya da ekonomik faaliyet olarak tanımlamakta ve ev sahibi ülkeye sadece yabancı para kazandırmayan, aynı zamanda çeşitli sektörlerde istihdam olanakları sağlayan, ekonomik büyüme ve kalkınmayı teşvik eden bir endüstri olarak kabul etmektedir (Jayathilake, 2013).

1.4.1. Turizm Arzı

İktisadi olarak turizm arzı, turistik tüketimde yer alan ve turizm talebini karşılamak için gerekli hizmet ve malların tedarik edilmesi için üretime dayalı işlemlerin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Kozak, 2012).

Turizm arzı iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bölgenin veya ülkenin kendiliğinden oluşan (doğal yapısı, tarihi yapısı, alt yapısının oluşturduğu) arzıdır ki buna bağımlı turizm arzı da denilmektedir. İkincisi ise kişilerin psikolojik ve sosyal

bunalımlarını atmak için uygun durumlara sahip olan yerlerin tümüdür ki buna da bağımsız turizm arzı adı verilmektedir (Öztaş ve Karabulut, 2006).

1.4.2. Turizm Arzını Etkileyen Faktörler

Turizm arzını etkileyen faktörlerin çoğu göre kendiliğinden oluşmaktadır (Sezgin, 2001). Bu unsurlar kültürel ve tarihi varlıklar, coğrafi unsurlar, ulaştırma potansiyeli ve alt yapı, üst yapı olanakları olmak üzere beş farklı başlıkta incelenmek mümkündür (Ünlüöven, Tayfun ve Kılıçlar, 2011).

1.4.2.1. Kültürel ve Tarihsel Faktörler

Turizm hareketliliğinin gelişmesinde etkisi olan sanat ve kültür varlıkları, sanat şehirleri, dinsel anıtlar, tarihi eserler, müzeler, eski eserler, fuarlar, sergiler, harabeler ve kazı yerleri, turistleri o bölgeye çeken temel unsurlardır. Bu yapılar, kendinden önce yaşayan insanları ve uygarlıkları, ekonomik, siyasi ve politik yaşantıları ve sanata bakış açısını gösteren eserler ve yapılar olması nedeni ile turistler üzerinde genellikle etkileyici bir izlenim bırakmaktadır (Olalı ve Timur, 1986).

Bir bölgenin kültürel ve tarihsel zenginliklere sahip olması turizm arzı için büyük bir önem taşır. Dünyada tarihi binalar ve bölgeler, insanların her zaman geçmişe duydukları özel ilgi nedeni ile önemli yerler haline gelmişlerdir (İçözve Kozak, 2005). Benzer şekilde, yapılan araştırmalar, önemli turistik yerlerin ana ziyaret edilme sebepleri arasında tarihi çekiciliklerin neredeyse her zaman üst sıralarda yer verildiğini tespit etmiştir (Aktaş, 2007).

Turistlerin ziyaret etmek istedikleri bölge ile ilgili öne çıkan en önemli etkenlerin biride kültürdür. Aynı şekilde müzeler de ziyaret edilecek bölge için ilgi uyandıran diğer etkenlerden biridir (Sezgin, 2001). Turizm arzının önemli bir kaynağını oluşturan müzeler, kır ve şehir ekonomilerinin canlı olmasına da katkısı sağlamaktadır (Bahar ve Kozak, 2013).

1.4.2.2. Ulaştırma Potansiyeli

Ulaştırma, turizmin bölgedeki gelişimi açısından önemli bir faktördür. Bir ülkenin ya da bölgenin turizme açılabilmesi için turizm bölgesindeki ulaştırma sektörünün sürekli gelişme göstermesi gerekmektedir. Turizm bölgesinin arz faktörleri açısından çekiciliğinin yüksek olsa bile, bölge yeterli seviyede ulaştırma potansiyeline sahip

değilse turizm ürününün pazarlanması ve turiste satılması açısından ciddi sorunlar baş gösterebilir (Brian ve Owen, 1972).

Ulaşım potansiyelinde araçların da uluslararası standartlara uygunluğunun sağlanması gerekmektedir. Böyle bir ulaştırma sistemine sahip olan ülkelerin turizm gelirlerini ve hacimlerini arttırmaları daha hızlı olacaktır (Sezgin, 2001). Çünkü ulaşım araçlarının gelişmesi ile ulaşımda sağlanan zaman tasarrufu, turistlerin bölgede kalma sürelerini arttıracaktır. Zaman problemi olmayan turistlerin daha fazla konaklama yapması sebebi ile harcamaları da artacaktır ve bu durum turizm işletmelerinin gelirlerini de arttıracaktır (Hazar, 2010).

1.4.2.3. Doğal Kaynaklar

Doğal kaynakların turizmin gelişmesi ve zenginliği açısından en önemli unsurlardan biri olduğu söylenmektedir. Kendiliğinden meydana gelmiş, oluşumu sırasında teknolojiye ve insan gücüne bağlı olmaksızın oluşan kaynaklara doğal kaynak denilmektedir (Bahar ve Kozak, 2008). Doğal kaynaklar, turistik ziyaretlerin çoğu için öncelikli tercih sebebidir. İklim şartlarından bitki örtüsüne, göllere ve mağaralara kadar pek çok unsur, turizm pazarında rekabet gücünü artıran nedenler arasında yer almaktadır (Aktaş, 2007).

1.4.2.4. Altyapı Olanakları

Turist ağırlayacak bölgenin su, yol, bulaşıcı hastalıklar gibi sorunlarının olması, bölge turizmi açısından tercih edilebilir bir durum değildir. Bu nedenle ulaşım hizmetlerinin, konaklama ve yiyecek içecek hizmetlerinin, sularının en azından asgari koşullarda olması altyapı hizmetleri olarak tanımlanmaktadır (Boyacıoğlu, 2014).

Gelişen turizm talebinin yanında, arz faktörünün de devamlı olarak gelişmesi ve talebe karşılık verecek bir seviyeye çekilmesine gayret edilmelidir (Bahar ve Kozak, 2008). Turizm alanı, turizm ürününü arz edebileceği ölçüde bir altyapı hizmeti sağlayamazsa o bölgeye olan talepte bir düşüş yaşanır. Altyapısı tamamlanmamış, ulaşımı güç bir bölgeye kurulacak tesislerin hem karlılık oranları hem de doluluk oranları düşük olur. Bu nedenle de turizm talebi azalır (Archer, 1995). Bu nedenle, bölgenin yeterli ve ileriye dönük proje ve planlarının, günümüzdeki ihtiyaca

bakılarak bundan 20-25 yıl sonrasının alt yapı ihtiyacını karşılayacak bir biçimde yapılması oldukça önemlidir (Bahar ve Kozak, 2008).

1.4.2.5. Üstyapı Olanakları

Turistlerin konaklama yapmasına imkan sağlayacak kalitedeki tesis ve binaların olmaması durumunda, bölgenin turizm açısından hiçbir çekiciliği kalmayacaktır. Üstyapının temel unsuru olan konaklama tesisleri ile birlikte, mağazalar, alışveriş merkezleri, eğlence yerleri gibi mekanlar, turizm çekiciliğini artıran üstyapı olanaklarından önemli olanlardır (Hussein, 2008).

Bir bölgedeki alt ve üstyapı yatırımlarının yapılabilmesi için, öncelikle o bölgenin ekonomik yeterliliğe sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla gerek üstyapı gerekse de altyapı olanaklarının artırılması noktasında ekonomik şartlar çok önemli rol oynamaktadır. Ancak tersine, ekonomik açıdan gelişmiş olsa bile yeterli alt ve üstyapı imkanları olmayan bir bölgenin turizm konusunda cazibe merkezi olması çok mümkün değildir (Toprak ve Abedtalas, 2018).

1.4.3. Turizm Talebi

Uluslararası turizm denilince akla gelen kavramlardan biri uluslararası turizm talebidir. Turizm talebi, yeterli satın alma gücüne ve boş zamana sahip bir turistin geldiği bölgeden gideceği yere yönelik, rasyonel sebeplerle satın almaya karar verdiği hizmet miktarı olarak ifade edilmektedir (İçöz ve Kozak, 2005). Song ve Witt (2000) ise turizm talebini tüketicinin belli koşullar altında belli bir süre boyunca satın almaya istekli olduğu turizm miktarı olarak tanımlamaktadır.

Bir ülke için turizm talebi, ülke dışı ve ülke içi turizm talebi olmak üzere iki farklı unsurdan oluşmaktadır. Ülke dışı talep bireylerin yabancı ülkelerde turizm ihtiyaçlarını giderme talebi iken ülke içi turizm talebi ise, bireylerin kendi ülke sınırları içindeturizm ihtiyaçlarını giderme arzusuna dayanan bir taleptir (Sezgin, 2001).

1.4.4. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

Burkart ve Medlik (1981), turizm talebinin belirleyicilerini herhangi bir toplumun turizm hacmini artıran ya da sınırlayan bir etken olarak tanımlamaktadır. İnsanların seyahat kararı alması aşamasında ve sonrasında turistik ürünlerin satın alınma kararlarını veya hangi tür üründen ne kadar satın alınacağını belirleyen

başta sosyo-ekonomik değişkenler olmak üzere birçok faktör,turizm talebini etkilemektedir (Çuhadar, 2006).Turizm talebini etkileyen başlıca faktörleri sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik faktörler olarak sıralamak mümkündür (Selçuk, 2015).

1.4.4.1. Ekonomik Faktörler

Turizm talebini etkileyen en önemli ekonomik faktörler gelir düzeyi ve fiyat düzeyidir. Bütün mal ve hizmetlerde olduğu gibi turizm piyasasında da fiyatın düşmesi, diğer etkenler aynı kalmak şartıyla, turizm talebini artırmaktadır. Buna karşılık fiyatların yükselmesi durumunda ise talep hacmini azaltmaktadır (Sezgin, 2001).

Turizm talebi olan bir bireyin gerekli satın alma gücüne sahip olması gerekir çünkü aksi durumda turizm faaliyetini gerçekleştiremez. Yani, turizm olayından bahsedebilmemiz için her şeyden önce kişinin gelirin turizm faaliyetine dâhil olma düzeyinde olması gerekmektedir (Halil, 1985).

Sharley (2006), turizm talebini etkileyen ve talep fonksiyonunu oluşturan ekonomik faktörlerin, kişisel harcanabilir gelir düzeyi, kendi ülkesi ile gitmek istediği ülke arasındaki fiyat farklılıkları, döviz kurları, turist kabul eden ülkenin sektör arz yapısı ve ekonomik uzaklık olarak sıralamaktadır.

1.4.4.2.Sosyal Faktörler

Turizm talebini etkileyen sosyal faktörlerin içerisinde dil güçlükleri, yaş, sosyal mevzuatlar, ailevi durum, cinsiyet ve meslek gibi faktörler de yer almaktadır. Nüfus yapısı, eğitim durumu ve boş zaman yaratma gibi faktörler de turizm talebine yön vermektedir (Olahı, 1988).

Bireylerin seyahat etme istekleri ve biçimleri, yaşlarına göre değişiklik göstermektedir. Genç kesim genellikle daha az para harcayarak gezerken, yaşlı turistler için daha çok konfor önemlidir. Özellikle batıda ortalama yaşam süresinin artması ve ailelerin küçülmesi, seyahat etme eğilimlerini arttırmıştır (Roney, 2011). Turizm talebinin yapısı konusunda yapılan çalışmalar sonucunda 15-40 yaş grubunun seyahat etmede ilk sırada yer aldığını göstermektedir (Frechtling, 1972).

Kültür düzeyi ile turizm talebi arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Kültür seviyesi arttıkça, kişilerin çeşitli aktivitelere katılma isteği de artmaktadır. MacDonald ve Jolliffe (2000), kültür-sanat gibi turizm aktivitelerine katılanların eğitim düzeyinin, gelir seviyesinin ve sosyal statüsünün yüksek bireylerden oluştuğunu belirtmektedir.

Eğitim seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda, seyahat yoğunluğunun da yüksek olduğu kabul edilmektedir. Toskay (1989), üniversite mezunu kişilerin ilkökul mezunlarına oranla turizm faaliyetlerinin katılmada daha şanslı olduğunu belirtmektedir.

Öztaş ve Karabulut (2006)'a göre birçok turist dil bakımından kendini yetersiz bulduğu için seyahat etme fikrinden vazgeçmektedir. Bundan dolayı turistik faaliyetlerin yoğun olduğu bölgeler, genellikle dil açısından birbirine yakın olan bölgelerdir olarak göze çarpmaktadır.

Cinsiyet de turizm talebini etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Kadınların çalışma hayatına katılmış olması ve toplam istihdamdaki paylarının giderek yükselmesi ile birlikte kadınlar ekonomik açıdan daha bağımsız bir hale gelmişlerdir. Bu durum, kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda daha etkin bir rol oynaması anlamına gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde artık kadınların da en az erkekler kadar önemli bir talep yarattığı anlaşılmaktadır (Mak, 2004).

Turizm, bir anlamda da boş zamanlarında değerlendirilmesi biçimde ortaya çıkmıştır. Günümüzde günlük, haftalık, yıllık çalışma saatlerinin de kısaltılmış olması, boş zamanları değiştirerek turizmi etkileyen önemli bir etkidir. Bunun dışında her milletin kendine özgü ulusal ve dini bayramları vardır. Bu tatiller ve teknolojik ilerlemenin sağladığı zaman tasarrufu da boş zamanın artmasını sağlayan ve turizm talebini olumlu yönde etkileyen önemli unsurlar arasındadır (Ülger, 1992).

1.4.4.3. Politik ve Yasal Faktörler

Turizm talebini etkileyen en önemli unsurlardan biri de, turistin kendi ülkesi veggittiği ülke arasındaki siyasi durumdur (Toskay, 1989). Kişinin seyahat etmek istediği ülke ve ülkesi arasında politik rejim, iç ve dış turizmi engelleyici nitelikte ise turizm olmayacak ya da ilerlemeyecektir (Dinçer,1993).

Turist kabul eden ülkelerdeki terör olayları, politik istikrarsızlıklar, kötü diplomatik ilişkiler, iç savaş gibi olaylar turizm talebini olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyler,

istedikleri aktiviteleri yapmak için, rahat olmak için farklı yerlere gitmek istemektedir. Bireylerin davranışlarını kısıtlayıcı engellerle karşılaştıkları ya da istediklerini yapamadıkları bir bölgedeki turizm talebinin yüksek olma ihtimali bulunmamaktadır (Bahar ve Kozak, 2013).

Harsel (1988)'e göre her ülkenin kendine göre belirlemiş olduğu kuralları vardır. Bunlara göre yapılan kontroller ve düzenlemeler turizm talebini etkileyebilmektedir. Harsel, devlet tarafından turizme yönelik yasal düzenlemeleri iki bölümde incelemektedir:

Turist kabul eden ülke tarafından getirilen düzenlemeler;

- Giriş vizesi, kalış süresi kısıtlaması, kimlik dokümanları
- Yabancıların mülk sahiplenme konusunda karşılaştıkları engeller
- Döviz kısıtlamaları
- Ehliyet ve sigorta gibi evrakların kabulünde zorluklar
- Seyahat eden turistlere ait araçların sınır girişlerinde çıkarılan bürokratik işlemler
- Yabancı uyruklulara konulan havaalanı vergisi

Turist gönderen ülke tarafından getirilen düzenlemeler ise;

- Seyahat belgeleri konusunda bürokratik engeller
- Yurt dışına çıkmayı kısıtlayan yasalar
- Denizaşırı seyahatlerin kısıtlanması
- Ülke halkı üzerinde döviz kısıtlamaları
- Geri dönen vatandaşlar için gümrük kısıtlamaları.

şeklinde sıralanmaktadır.

Hall (1994), turizm talebinin özellikle uluslararası savaş, siyasi gerginlik, terör ve anarşi gibi olaylara karşı çok duyarlı olduğunu belirtmektedir. Hall'a göre bir ülkenin uluslararası turizmde söz sahibi olabilmesi için bölgede barışın ve siyasi huzurun sağlanmış olması şarttır.

1.4.4.4. Psikolojik Faktörler

Bireylerin tatile çıkmasında, tatilden vazgeçmelerinde veya tatil hedeflerinin değişmesinde çeşitli psikolojik faktörler rol almaktadır. Bu faktörler arasında dini inançlar, doğaya olan özlem, moda, reklam vs. gibi turizm talebini etkileyen önemli faktörler olarak yer almaktadırlar(Ünlüönen, Tayfun ve Kılıçlar, 2011). Psikolojik açıdan turizm, bireylerin sürekli yaptıkları işlerin dışında, onları farklı aktivitelerle uğraştırarak fiziksel ve zihinsel olarak dinlenmelerini ve yenilenmelerini sağlamak şeklinde tanımlanmaktadır (Crouch ve Ritchei, 1999).

Turistin ziyaret ettiği ülkedeki vatandaşların, esnafların, satıcıların davranışları, turistin psikolojik yapısını etkileyerek o ülke ve vatandaşları hakkındaki düşüncelerini olumlu ya da olumsuz etkileyecektir. İnsanlar kendilerini psikolojik yönden güvende ve rahat hissettikleri sürece turizme olan talep artacaktır (Ülger, 1993). Ayrıca, turizm faaliyetini gerçekleştiren bireyler yaptıkları harcamalar karşısında kendilerini psikolojik olarak mutlu hissetmek isterler. Son yıllara bakıldığında turistlerin memnuniyeti açısından oldukça fazla girişimler bulunmaktadır. Bu bağlamda gittiği ülkeden memnun olarak dönün turistlerin tekrardan o ülkeye gitme olasılığı yüksek olacaktır (Ünlüönen, Tayfun ve Kılıçlar, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM-GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ İLİŞKİSİ:TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Gelir Dağılımı Adaletsizliği Etkileyen Faktörler

Bir ekonomideki gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliği ve bu eşitsizliğin zaman içindeki değişimini etkileyen birçok faktör vardır. Günümüzde her ekonomide gelir dağılımında adaletsizlikler söz konusudur; fakat her ekonomideki adaletsizlik farklı boyutlardadır (Taşçı, 2016).

İktisat literatüründe gelir dağılımını etkileyen faktörler şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- Nüfus Yapısı- Emeğin Yapısı
- Büyüme
- Kayıtdışı Ekonomi
- Enflasyon ve İktisadi Kriz
- Servet Dağılımı
- Eğitim Durumu
- Küreselleşme
- Teknolojik gelişmeler

2.1.1. Nüfus Yapısı – Emeğin Yapısı

Düşük gelirli bireylerin artan gelirken daha fazla pay alamama nedenlerinden birisi de nüfus artış hızının yüksek olmasıdır (Altınışık ve Peker, 2008). Bir ülkede genç nüfus sayısı yüksek ise, bu durum ilerleyen yıllarda istihdam açısından önemli bir sorun haline gelecektir. Artan nüfuslu ülkelerde istihdam tutumuna karşı pasif davranışlar sergilenmesi, ülkedeki yoksul ve zengin kesim arasındaki farkı arttırmak suretiyle refahı olumsuz etkilemektedir (TÜSİAD, 2000).

Emeğin yapısına bakıldığında emeğin yetişkinler arasında adaletli bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Fakat normalde bu durum böyle değildir. Toplum oluşturulan kişilerin sahip olduğu emek, vasıf bakımından değişiklikler göstermektedir ve bu değişikliklerden dolayı kişiler arasında ücret farklılıkları ortaya çıkmaktadır.

Böyle durumlarda toplumda emeğin vasfının dağılımını eşitlemede kullanılan en etkili yöntemlerden eğitim ve sağlık hizmetleri ön plana çıkmaktadır (Ulusoy, 2006).

2.1.2. Büyüme

Ülke ekonomisinin sermaye, toprak, işgücü ve diğer üretim faktörlerinde meydana gelen artışlara büyüme denilmektedir. Yapılan çalışmalar ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin net sonuçlar ortaya koymadığı söylenmiştir. Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ilk olarak ele alan Kuznets (1955), “ülkelerde gelir yükseldikçe gelir dağılımı önce bozulacak sonra gelir artmaya devam ettikçe gelir dağılımı düzene girecektir” şeklinde ifade ettiği iki değişken arasındaki ilişkinin ters-U biçiminde olduğunu ortaya koymuştur.

Ekonomik büyüme, istihdam hacmini ve yatırımları artırmaktadır. Gelir dağılımı eşitliğinin sağlandığı durumda ekonomik büyüme, az gelire sahip toplum kesimlerinin gelir düzeyini iyi yönde etkiler. Diğer bir durumda ise kalkınma ve ekonomik büyüme sadece sermaye sahipleri ile bağlantılı hale getirildiğinde, gelir dağılımı eşitsizliğinin az gelirlileri olumsuz etkileyeceği bir gerçektir (Lewis, 1970).

Değişkenler arasındaki ilişkiye başka bir açıdan bakan Perotti ve Alesina (1996)’ya göre ise ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi etkileyen en büyük faktör politik istikrarsızlıktır.

2.1.3. Kayıt Dışı Ekonomi

Belgesiz ya da doğru içeriği yansıtmayan, devletten gizlenen, kayda geçirilmeyen veya geçirilemeyen, bundan dolayı da denetlenemeyen iktisadi faaliyetlerin oluşturduğu sisteme kayıtdışı ekonomi adı verilir (Işık, Acar, 2003). Kayıtdışı ekonominin büyüklüğünü hesaplamak için geliştirilen yöntemlerden birisi, toplanan vergi ile tahmin edilen vergi kapasitesi arasındaki farkı bulmaktır (Sağbaş, 2010).

Kayıtdışı ekonomi etkin rekabet ortamının oluşmasını engellemekte, ekonomik verimliliği azaltmakta ve vergilendirilmeyen alanlardan dolayı da kamu gelirlerinde azalışa neden olmaktadır (Sekizinci Kalkınma Planı, 2001). Kamu gelirleri azalacağı için devletyatırımları azalacak ve azalan kamu gelirleri sebebi ile devlet vergi artışına gidecektir. Bu uygulamalar sonucunda az gelirliler artan vergi ve azalan transfer harcamaları sonucu gelirlerinde azalma olacak ve gelir dağılımında adaletsizlik artacaktır (Şengür ve Taban, 2015).

Bununla birlikte benzer mal ve hizmet üreten firmalar kayıt içi ya da kayıt dışı alanda faaliyet göstermelerine bağlı olarak dürüst bir rekabet ortamının oluşmasını engelleyerek piyasadaki rekabet ortamını bozmakta ve bu durumda gelir dağılımının adaletsiz olmasına neden olmaktadır (Altınışık ve Peker, 2008).

2.1.4. Enflasyon ve İktisadi Kriz

Fiyatlar genel düzeyinde yaşanan sürekli artışlara enflasyon denir. Bireyler, günlük yaşamlarını da zor hale getiren enflasyon karşısında parasal varlıklarını koruma yolları aramaktadırlar (Paya, 2007).

Enflasyon karşısında gelirin en çok eriyen kesim daha çok sabit ve az gelirlilerdir (Dişbudak ve Süslü, 2007). Yüksek gelirlili bireyler kendilerini enflasyona karşı koruyacak çeşitli önlemler alırken, sabit ve az gelirlili bireyler bu tarz önlemler alamamaktadır (Altınışık ve Peker, 2008). Bu durumda da gelir dağılımında adaletsizlikler baş gösterecektir.

2.1.5 Servet Dağılımı

Servet dağılımı ve gelir dağılımı arasında karşılıklı ilişki vardır (Turhan, 1998). Gelir, servet birikiminin ana kaynağını oluşturur. Servet ya bireylerin birikimlerinden ya da mirastan oluşmaktadır (Hatipoğlu, 1976).

Yüksek gelirlilerin servet biriktirmeleri, düşük gelirlilere göre daha kolay olmaktadır. Bu durum ise gelir düzeyi ve servet arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu gösteriyor (Ulusoy, 2006). Bunun yanında, servet sahibi olmanın teknolojiden yeteri kadar faydalanabilmek gibi faydaları da mevcuttur. Teknoloji de, gelir dağılımını etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Teknolojik gelişmelerden faydalan gruplar toplumda üst pozisyonlara daha kolay yükselmekte, yeniliklere kapalı olan gruplar ise teknolojiden genellikle yoksun kalmaktadırlar. Teknolojik yenilikler ve imkânlarla kapalı kişiler ise eğitim düzeyi düşük bireyler, yaşlılar ve işsizlerdir olarak karşımıza çıkmaktadır (Şenkal, 2005).

2.1.6. Eğitim Durumu

Eğitim, birçok insanın yaşam boyu kazanacağı gelirleri yönetmekle birlikte, kişilerin yaşam şartlarını da arttırmaktadır. Gelir seviyesinin yüksek olması eğitim ile doğru orantılıdır. Çoğu ülkede eğitim seviyesi arttıkça, kalite standartlarına uygun çalışma

alanları da artmakta ve eğitimsiz nüfusa göre eğitilmiş nüfusun gelirden aldığı pay yükselmektedir (Öztürk, 2005).

Becker (1962), kişinin eğitim harcamasını yatırım olarak görmektedir. Buna göre beşeri sermaye yatırımı elde edilen kazançta önemli etkilere sahiptir. Beşeri sermayenin gelir üzerindeki pozitif etkisi göz önüne alındığında toplumdaki bireylerin yaygın biçimde sahip olacağı nitelikli eğitim, gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmada önem bir rol oynayacaktır.

2.1.7. Küreselleşme

Küreselleşme, sermayenin ve ticaretin serbest dolaşmasının sağlanması olarak ifade edilmektedir. İletişim, bilişim ve ulaşım alanındaki gelişmeler malların, sermayenin ve işgücünün dünya üzerindeki hareketini daha mobil hale getirmiştir (Danışoğlu, 2004).

Küreselleşme, dış ticaret ile büyümeyi arttırmaktadır ve bunun sonucunda da gelir artmaktadır. Fakat gelir elde etme imkânları yeterli olmayan düşük gelirli, artan gelirden yeterince pay elde edememektedir. Bu yüzden küreselleşme gelir eşitsizliğini artırıcı etki yaratabilmektedir. Ancak iyi yönetilmesi halinde küreselleşme, daha adil bir gelir dağılımı ortaya çıkarabilir (Aktan ve Vural, 2002).

2.1.8. Teknolojik Gelişme

Teknolojik gelişmeler üretim araçlarını etkilemektedir. Bundan dolayı da teknoloji yoğun üretim yapacak işgücünün de donanımlı olması gerekmektedir. Teknolojik ilerleme ile nitelikli işgücü talebi artarken niteliksiz olan işgücüne ihtiyaç azalmaktadır (Şengür ve Taban, 2015). Bu durumda nitelikli işgücü fiyatı artacağı için gelir dağılımı niteliksiz işgücü aleyhine bozulacaktır. Teknolojik gelişmenin sebep olduğu gelir dağılımındaki bazı bozulmalar, devlet eliyle niteliksiz kesime sağlanacak verimlilik artırıcı önlemler (eğitimler, seminerler vb.) ile azda olsa azaltılabilir (Rakıcı, 2008).

2.2. Turizmle Genişletilmiş Gelir Dağılımı Adaletsizliği Fonksiyonu

Alam ve Paramati (2016), teorik açıdan turizmin gelir dağılımını adaletsizliğini nasıl etkilediği ile literatür bazlı bir çerçeve çizmiştir. Buna göre²:

“Turizm gelişiminin bir bölgenin veya ülkenin gelir eşitsizliği üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Örneğin Bartik (1991) turizmin yerel ekonomik faaliyetleri artırdığını ve daha fazla ekonomik büyümenin yerel gelir dağılımını kötüleştireceğini savunmaktadır. Bunun nedeni olarak ise, yerel büyümenin enflasyon ve yoksulluğu daha fazla artacağına işaret etmektedir. Aynı doğrultuda Papatheodorou (2004), ekonomik coğrafyadan³ yaralanarak, yerel-sosyoekonomik bir model önermektedir. Bu modele göre niş pazarlara⁴ odaklanarak uluslararası (transnasyonel) şirketler ile birlikte küçük geleneksel firmalar da bulunmasına rağmen, büyük firmalar pazara daha hakimdir. Bu nedenle, yeni bir küçük (yerel) firma güçlü giriş engelleri ile karşı karşıyadır ve pazardaki mevcut firmalar da büyük ve finansal olarak güçlü şirketler tarafından yerel istihdam ve gelir dağılımı üzerinde önemli olumsuz etkileri olabilecek ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Benzer biçimde, Schilcher (2007) ve Stabler, Sinclair ve Papatheodorou (2010)’da büyük firmaların turizmin geneline ve hatta turizm faaliyetlerinin dolaylı kaynaklarının çoğuna sahip olduklarını ileri sürmektedir. Bu durum da, küçük (yerel) işletmelerin çok olduğu bölgelerde adaletsizlik ve yoksulluğu arttırmaktadır.

Bir başka argümana göre ise turizm, turizmin yoksul yanlısı (pro-poor) etkisiyle gelir eşitsizliğinin azaltılması için bir araç olarak kullanılabilir. Yoksul yanlısı turizm, turizmin yoksullara daha fazla fayda sağlamasını amaçlayan ve geliri ağırlıklı olarak turizm sektörüne dayanan ekonomilerde uygulanabilecek bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım çerçevesinde turizm, fırsatların yaratılmasına ve kitle istihdamına olanak sağlayarak ve dezavantajlı grupları turizm sektöründeki üretim faaliyetlerine dahil ederek katma değer yaratmanın bir aracı olarak görülmektedir. Ayrıca turizm, kamu gelirinin en önemli kaynaklarından biri olduğu için geliri yeniden dağıtmanın bir aracı olarak da kullanılabilir. Ancak devletin bu yeni gelirleri gelir seviyesi düşük bireylerin refah seviyesini artırmak için nasıl kullandığı da çok önemlidir (Incera ve Fernandez, 2015).”

Bu teorik çerçeveden yola çıkarak, Alam ve Paramati (2016), turizmle genişletilmiş gelir dağılımı fonksiyonunu ampirik olarak kurgulamıştır.

$$ie = f(y, fdi, to, tr) \quad (2.1)$$

²Bu başlık altında çizilen teorik çerçevenin büyük bir kısmı Alam ve Paramati (2016) üzerinden anlatılmış ve doğrudan alıntılama ile gösterilmiştir. Dolayısıyla, bu bölümde adı geçen tüm çalışmalar bu kaynağın referansı üzerinden incelenmiştir.

³Ekonomik coğrafya, geçim kaynaklarından kaynakların çıkarılmasına, üretime, değiş-tokuşa ve tüketime kadar tüm ekonomik ilgi alanlarını ele alan bir beşeri coğrafya dalıdır (Kum, 2011).

⁴Niş Pazar, spesifik bir ürünün odaklandığı görece olarak daha küçük olan özel bir alt pazardır.

burada *ie* gelir dağılımı adaletsizliğini, *y* kişi başı geliri, *fdi* doğrudan yabancı yatırımları, *to* ticari açıklığı, *tr* ise turizm gelirini temsil etmektedir.

Ayrıca Paramati ve Alam (2016), turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisinin doğrusal olmayabileceğine vurgu yapmaktadır. Başlangıçta turizm geliri arttıkça bu yaratılan gelirin gelir dağılımını olumsuz (olumlu) etkileyebileceğini; ancak turizmin geliri artmaya devam ettikçe bu ilave artışların gelir dağılımını olumluya (olumsuza) çevirebileceğini belirtmektedir. Buna göre fonksiyon (2.1), turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki doğrusal olmayan etkisini de içerecek biçimde genişletilirse:

$$ie = f(y, y^2, fdi, to, tr, tr^2)$$

(2.2)fonksiyonu tanımlanmış olur.

2.3. Literatür Taraması

2.3.1. Turizm ve Makroekonomik Değişkenler

Aslan (2008), 1992-2007 dönemleri arasında Türkiye'nin uzun dönemlibüyümede turizmin rolünü incelemiş veTürkiye'de turizminekonomik büyümeye büyük katkısı olduğu sonucuna varmıştır.

Bahar ve Bozkurt (2010), 1998-2005 dönemleri arasında Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan 21 gelişmekte olan ülkede turizm ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyiaraştırmıştır. İki aşamalı Sistem-GMMbulguları turizmin ekonomik büyümeye pozitif etkisini olduğunu göstermektedir.

Blake, Arbache, Sinclair ve Teles (2008), turizmin Brezilya ekonomisindeki hane halklarının gelirleri üzerindeki etkisiniaraştırmıştır. Çalışmada 2002 yılı için hesaplanabilir bir genel denge (CGE) modeli kullanılmış ve turizmin tüm gelir grupları üzerindeki etkilerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Brakke (2004), 1985-1999 döneminde 85 ülkeyi kapsayan çalışmada genelleştirilmiş en küçük kareler yöntemi kullanılmış ve ihracatta turizmin payı arttıkça büyümenin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Brida, Cortes-Jimenes ve Pulina (2016), 2002 yılında Gana, Kenya, Lübnan, Pakistan, Tunus, Ürdün ve Güney Afrika ülkelerinde turizm ve ekonomik büyüme

arasındaki ilişki araştırmış ve ve turizmin ekonomik büyümeye olumlu katkısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cantavella- Jorda ve Balaguer (2002), İspanya’da 1965-1999 döneminde turizm ve büyüme arasındaki ampirik ilişkiyi araştırmış ve turizmin İspanya ekonomisine uzun dönemde pozitif yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Chiu ve Yeh (2017), 1995-2008 yılları arasında 84 ülke için turizmin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiş ve turizmin büyümeye olumlu katkısının olduğunu tespit etmiştir.

Cortes-Jimenez (2009), 1950-1960 dönemleri arasında İspanya ve İtalya için turizmin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiş ve turizmin ekonomik büyümeye olumlu etkisinin olduğunu raporlamıştır.

Demiröz ve Ongan (2005), Türkiye’de 1980-2004 yılları arasını kapsayan 3 aylık verilerle birlikte turizmin ekonomik üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Hem kısa hem de uzun vadede turizm ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir.

Doğru ve Bulut (2018), 1996-2014 dönemleri arasında Yunanistan, Hindistan, İtalya, Fransa, Slovenya, Türkiye ve İspanya’dan oluşan 7 ülkede turizm ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki araştırmıştır. Bulgular, turizm ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik bağı olduğuna işaret etmektedir.

Gökovalı ve Bahar (2006), 1987-2002 dönemleri arasında turizme dayalı büyüme hipotezinin Akdeniz ülkeleri (Arnavutluk, Cezayir, Hırvatistan, Kıbrıs, Mısır, Fransa, İsrail, Monoco, Fas, İspanya, Tunus, Türkiye) için geçerli olup olmadığını araştırmıştır ve turizmin Akdeniz ülkelerinin ekonomik büyümesine katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır.

Ivanov ve Webster (2007), Kıbrıs (1997-2004), Yunanistan (1997-2004) ve İspanya (1999-2002) için turizm ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Genel Denge Modeli sonuçları her üç ülke içinde turizmin ekonomik büyümeye katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Jackman (2012), Barbados’da 1975-2010 dönemleri arasında Barbados’a yoğun şekilde turist gönderen ülkelerin Barbados ekonomisine etkisini ayrı ayrı incelemiş

ve tüm ülkeler için turizme bağlı büyüme hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mallick ve diğerleri (2016), 1997-2011 yılları arasında 23 Hindistan eyaletinde turizm ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmış ve turizmden ekonomik büyüme uzanan tek yönlü nedensellik bağı olduğunu saptamıştır.

Paramati ve diğerleri (2017), 1991-2012 yılları arasında 44 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede turizmin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Proenca ve Soukiazis (2008), 1990-2004 döneminde İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan'da turizmin ekonomik büyümeye katkısını araştırmıştır. Ampirik analiz sonucu elde edilen bulgular turizmin bu ülkelerde yaşam standartlarının iyileştirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Ramphul (2017), 1960-2014 yıllarında turizm ve büyüme arasında uzun dönemli ilişki ve turizmden ekonomik büyümeye doğru uzanan tek yönlü nedensellik bağı olduğunu raporlamıştır.

Yıldırım ve Öcal (2004), Türkiye'de 1962-2002 döneminde turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen sonuçlar, turizmin uzun vadede ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini göstermektedir.

2.3.2. Turizm ve Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Alam ve Paramati (2016), 1991-2012 döneminde 49 gelişmekte olan ülkede turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgular neticesinde turizmin gelişmekte olan ekonomilerdeki gelir eşitsizliğini azalttığı görülmüştür.

Gatti (2013), Hırvatistan'da turizmin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemiş ve turizm sektöründeki genişlemelerin gelir adaletsizliğini azaltmada ılımlı bir rolü olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Incera ve Fernandez (2015), İspanya Galiçya'da yüksek gelirli hane halklarının düşük gelirli olanlara göre daha fazla turizm geliri elde ettiğini ve bu nedenle Galiçya'da turizmin gelir eşitsizliğini azda olsa artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Kinyondo ve Pelizzo (2015), Tanzania’da turizmin gelir dağılımı üzerine etkisi incelenmiştir. Bulgular, turizm kaynaklı büyümenin üç faktörden (çalışanlar için dikey entegrasyon, yabancı mülkiyeti ve yetersiz ücretler) dolayı gelir eşitsizliğini azaltamayacağına işaret etmektedir.

Lee ve O’Leary (2008), ABD’deki seçilmiş illerde 1990-2000 döneminde gelir eşitsizliğinin belirleyicilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonuçları turizm ve rekreasyonla ilgili değişkenlerin gelir eşitsizliğini azaltmada önemli katkı sağlayan faktörler olduğunu göstermektedir.

Lee (2009), ABD’de turizm hizmetlerine bağımlı olan ve olmayan eyaletleri kıyaslayarak gelir eşitsizliği eğilimlerini araştırmıştır. Çalışma bulguları, turizme bağımlı eyaletlerin turizme bağımlı olmayan eyaletlerden daha yüksek gelir eşitsizliğine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Lv (2019), 1995-2012 döneminde 113 ülkede turizm ve bölgesel eşitsizlik arasındaki bağlantıları incelemiş ve turizmin gelir eşitsizliğini azalttığını raporlamıştır.

Manyara ve Jones (2007), Kenya’da turizm işletmelerinin performansının değerlendirilmesi turizmin yoksulluğun azaltılması ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemektedir. İşletme sahipleri, turizm akademisyenleri, hükümet ve sivil toplum yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, turizmin Kenya’daki yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin azaltılmasına önemli bir katkı sağlamadığını göstermektedir.

Seckelmann (2002), ampirik bir yapı kurmaksızın Türkiye’de turizm gelirlerindeki eşitsizliği araştırmış ve turizmde yatırım alanlarının çok hızlı geliştiğini ve bunun sonucunda da bölgesel eşitsizliğin ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Scheyvens ve Momsen (2008), seçilmiş gelişmekte olan ülkelerde turizmin ekonomik kalkınmaya önemli bir katkısı olmasına rağmen, yoksulluğun azaltılması üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını raporlamıştır. Hatta sonuçlar bazı ülkelerde turizm mevcut gelir eşitsizliğini arttırdığına işaret etmektedir.

Tosun ve diğerleri (2003), Türkiye’de turizm ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiş ve turizmin ülkenin genel ekonomik kalkınmasına çok az katkısı olduğunu;

bununla beraber sahil ve kırsal bölgeler kapsamında gelir farkını ise artırdığını raporlamıştır.

Wen ve Tisdell (1997),uluslararası turizmin Çin'deki gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ampirik etkisi araştırmış ve turizmin Çin'deki çeşitli iller arasındaki eşitsizliği artırdığını ortaya koymuştur.

2.3.3. Akdeniz Ülkelerinde Turizm ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Aslan (2013), 1995-2010 yılları arasında 7 Akdeniz ülkesinde (İspanya, İtalya, Kıbrıs, Bulgaristan, Yunanistan, Hırvatistan) turizm ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır ve turizm ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu tespit etmiştir.

Ballı, Sigeze ve Manga (2019), Akdeniz ülkelerinde (Kıbrıs, Fransa, Yunanistan, İsrail, İtalya, Slovenya, İspanya, Türkiye, Arnavutluk, Malta, Hırvatistan, Tunus, Fas) turizm, karbon emisyonları ve ekonomik büyüme arasındaki eşbütünleşme ilişkisini araştırmıştır ve değişkenler arasında uzun vadeli ilişki olduğunu raporlamıştır.

Chatziantoinov (2013), Fransa, İtalya, Yunanistan, İspanya'da petrol fiyatları, turizm değişkenleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve petrol fiyatlarındaki artışların hem turizmi hem de ekonomik büyümeyi olumsuz etkidiğini belirtmiştir.

Mlinaric (1985), bölgesel iş birliği yolu ile Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde çevreye duyarlı turizmi geliştirmenin yollarını ve araçlarını tartışmaktadır.

Papatheodorou (2001), Akdeniz ülkelerinde turizmde çeşitliliği altı farklı alanda karşılaştırmalı olarak incelemiştir ve çeşitliliğin artması gerektiğini önermiştir.

Theochorous (2018), 1987-2012 dönemleri arasında Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs ve İsrail için turizm bağımlılığı ve siyasi istikrarsızlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma bulguları, siyasi istikrarsızlığın turizm üzerinde olumsuz bir etki ortaya çıkarttığına işaret etmektedir.

Tuğcu (2014), 1998-2011 yılları arasında Arnavutluk, Bosna, Hırvatistan, Monaco, Karadağ, Fransa, Yunanistan, İtalya, Malta, Slovenya, Türkiye, İspanya, Kıbrıs,

İsrail, Lübnan, Suriye, Cezayir, Mısır, Libya ve Tunus'dan oluşan Akdeniz bölgesi ülkelerinde turizm-büyüme nedenselliğini araştırmıştır. Sonuçlar, turizm ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik yönünün ülke grubuna ve turizm göstergesine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKDENİZ ÜLKELERİNDE TURİZM GELİR DAĞILIMI ADALETSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ: AMPİRİK ÇERÇEVE

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Turizmin ekonomiye yaptığı doğrudan ve dolaylı katkılardan yola çıkan turizm ekonomisi literatürü, çok sayıda ampirik çalışma içermektedir. Bu çalışmalardan büyük bir çoğunluğu turizme dayalı büyüme hipotezinin geçerliliğini araştırmaktadır (örneğin, bkz: Mitra, 2019; Tang ve Tan, 2013; Zuo ve Huang, 2018; vd.). Büyüme haricinde literatürde işgücü piyasası, fiyatlar seviyesi, cari açık vb. gibi makroekonomik gösterge ile turizm arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yer almaktadır (örneğin, bkz: Onetiu ve Predonu, 2013; Barnet, 1975; Ondan, 2008; vd.). Bu çalışmalardan sayıca nispeten az bir bölümü de turizmin gelir dağılımı üzerindeki rolüne odaklanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, 1995-2018 döneminde Akdeniz'e kıyısı bulunan 16 ülkede turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Bu amaçla, aynı mertebeden durağan olmayan panel veri setlerindeki eğim katsayılarını tahmin etmek için geliştirilen Havuzlanmış Ortalama Grup (PMG) yönteminden faydalanılacaktır.

Turizmin gelir dağılımı adaletsizliğini araştıran çalışmalar genellikle tek bir ekonomi üzerine odaklanmaktadır (örneğin, bkz: Lee ve O'Leary, 2008; Lee, 2009; Gatti, 2013; vd.). Konuyu ülke grupları özelinde çalışan ise bilginiz dahilinde iki çalışma bulunmaktadır. Her ikisi global paneller olmakla birlikte Alam ve Paramati (2016) 49 gelişmekte olan ülke, Lv (2019) ise 113 ülke kapsamında konuyu ele almaktadır. Ancak konuyu bölgesel bazda araştıran bilginiz dahilinde bir çalışma mevcut değildir. Akdeniz bölgesinde turizmin görece öneminden yola çıkarak bu çalışmanın motivasyonu literatürdeki bu açığı doldurmaktır.

Bu amaç ve motivasyon ışığında, çalışmada cevap aranılan hipotez şu şekilde kurgulanabilir "Akdeniz ülkelerinde turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler, gelir dağılımında adaletsizliğini istatistiki olarak anlamlı bir biçimde etkilemektedir".

3.2. Çalışmanın Kısıtları

Akdeniz ülkeleri, turizm açısından oldukça elverişli bir konuma sahiptir ve dolayısıyla bu potansiyeli ekonomik avantaja çevirmektedirler. Bu çalışmada Akdeniz ülkelerinde turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerine etkilerini tahmin edeceğimiz için, araştırma kapsamında karşımıza çıkan ilk kısıt, analize dahil edilecek ülkelerinin seçimi ile ilgilidir. Örnekleme, uygun sayıda gözlem içerecek şekilde verileri temin edilebilen 16 ülke (Arnavutluk, Hırvatistan, Cezayir, Mısır, Bosna, Fransa, Kıbrıs, İsrail, Lübnan, Malta, Türkiye, İspanya, İtalya, Slovenya, Yunanistan, Fas) ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmadaki ikinci kısıt, gelir dağılımı adaletsizliği fonksiyonuna dahil edilecek kontrol değişkenlerinin seçilmesi ile alakalıdır. Turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar, gelir dağılımı adaletsizliği fonksiyonu kullanmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğinin belirleyicileri olarak modele dahil edilen bu değişkenlerden en sık kullanılanları doğrudan yabancı yatırımlar, işsizlik, enflasyon, ticari açıklık ve kentleşme değişkenleridir (örneğin: bkz: Furceri ve Ostry, 2019; Munir ve Sultan, 2017; Topcu and Tuğcu, 2020; vd.). Alam ve Paramati (2016), gelişmekte olan ülkelerde turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkilerini analiz ettikleri çalışmalarında kontrol değişkeni olarak gelir, ticari açıklık ve doğrudan yabancı yatırımlar değişkenlerini kullanmışlardır. Alam ve Paramati (2016)'yi takiben bu çalışmada da gelir, doğrudan yabancı yatırımlar ve ticari açıklık değişkenleri modele dahil edilmiştir.

Yukarıda açıklanan bu iki sınırlandırmaya ilaveten, zaman ve yöntem açısından da birer sınırlandırma yapılmıştır. Çalışmada zaman açısından yapılan sınırlama 1995-2018 dönemlerini kapsamaktadır. Yöntem açısından yapılan sınırlama ise turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisini ölçmek için Havuzlanmış Ortalama Grup (Pooled Mean Group - PMG) tahmincisinden faydalanılmasıdır.

3.3. Model ve Veri

Yıllık veriler kullanılan çalışmanın analiz dönemi, 1995-2018 periyodunu kapsamaktadır. Bu kapsamda tamamı Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerden oluşan 16 ülke

analize dahil edilmiştir⁵. Bu ülkeler; Arnavutluk, Hırvatistan, Cezayir, Mısır, Bosna, Fransa, Kıbrıs, İsrail, Lübnan, Malta, Türkiye, İspanya, İtalya, Slovenya, Fas ve Yunanistan'dır.

Çalışmada teorik bölümde ele alınan temel modeli (Alam ve Paramati, 2016) takiben aşağıda ifade edilenturizmle genişletilmiş gelir dağılımı fonksiyonu kullanılacaktır:

$$ie = f(y, fdi, to, tr, tr^2) \quad (3.1)$$

Burada *ie* gelir dağılımı adaletsizliğini, *y* kişi başı geliri, *fdi* doğrudan yabancı yatırımları, *to* ticari açıklığı, *tr* turizm gelirini, *tr*² ise turizm geliri değişkenin parabolik etkisini temsil etmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliği (*ie*) Gini katsayısı ile ölçülmüştür ve 0-100 aralığında ölçeklendirilmiştir. Gini değeri ne kadar yüksek olursa ülkedeki gelir adaletsizliği o kadar yüksek; Gini değeri ne kadar düşük olursa ülkedeki gelir adaletsizliğide o kadar düşük olmaktadır. Yani katsayı sıfıra yaklaştıkça gelir daha adaletli, 100'e yaklaştıkça ise daha adaletsiz paylaşılmaktadır. Kişi başına gelir (*y*), 2010 sabit fiyatlarıyla Amerikan doları cinsinden ölçülen kişi başı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değişkeni ile temsil edilmektedir. Doğrudan yabancı yatırım (*fdi*) değişkeni, ülkeye giren doğrudan yabancı yatırımların Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı (%) olarak ölçülmüştür. Ticari açıklık (*to*) değişkeni, ülkenin dış ticaret hacminin (ihracat+ithalat) Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranlanması (%) ile analize dahil edilmiştir. Son olarak turizm gelirleri ise (*tr*), turizm sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya doğrudan ve dolaylı katkısı (%) olarak ölçülmüştür.

Kuznets (1955), kişi başına gelirin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisinin ters-U biçiminde bir eğriye benzediğini ifade etmektedir. Literatürde Kuznets eğrisi olarak adlandırılan bu eğrinin yansıttığı ilişkiye göre kişi başına düşen gelir arttıkça ilk başta gelir adaletsizliği de artmakta; belirli bir eşik değerinden sonra ise adaletsizlik azalmaya başlamaktadır. Denklem (3.1)'de verilen fonksiyon, Kuznets eğrisi çerçevesinde genişletilecek olursa:

$$ie = f(y, y^2, fdi, to, tr, tr^2) \quad (3.2)$$

şeklinde ifade edilebilir.

⁵ Analiz periyodu ve örneklem büyüklüğü, çalışmada kullanacak değişkenlere ilişkin uygun gözlem sayısını temin edecek ve maksimum sayıda ülkeyi analize dahil edecek biçimde belirlenmiştir.

Kişi başına düşen gelir, doğrudan yabancı yatırım ve ticari açıklığa ilişkin zaman seri verileri, Dünya Bankası (World Bank - WB) tarafından yayınlanan Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators - WDI) veri tabanından elde edilmiştir. Gini katsayısı değişkenine ait veriler Standartlaştırılmış Dünya Gelir Adaletsizliği Veri Tabanı (SWIID) elde edilmiştir. Son olarak turizm geliri değişkenine ait veriler ise Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (World Travel & Tourism Council-WTTC) Veri Tabanından temin edilmiştir.

Analiz yapılmadan önce ise veri serilerini normalleştirmek ve tüm değişken verileri standardize etmek gerekmektedir⁶. Bu nedenle, veriler doğal logaritmaları alınarak analize dahil edilmiştir. Bu dönüşüm ayrıca elde edilecek bulguları esneklik olarak yorumlama imkanı sağlamaktadır. Tablo 3.1, çalışmada modele dahil edilen tüm değişkenlerin ölçüm şekillerini ve veri kaynağını toplu bir biçimde yansıtmaktadır.

Tablo 3. 1. Değişken Tanımları

Değişken	Ölçüm	Kaynak
Gelir dağılımı adaletsizliği (Inie)	Gini katsayısı (0-100)	SWIID
Gelir (Iny)	Kişi başı, 2010 sabit fiyatlarıyla, \$	WDI
Doğrudan yabancı yatırım (Infdi)	Doğrudan yabancı yatırım girişi (%GSYH)	WDI
Ticari açıklık (Into)	Toplam dış ticaret hacmi (%GSYH)	WDI
Turizm geliri (Intr)	Doğrudan ve dolaylı turizm katkısı (%GSYH)	WTTC

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

3.4. Yöntem ve Bulgular

3.4.1. Yatay Kesit Bağımlılığı

Panel veri ekonometrisinde ortaya çıkan güncel literatür, panel veri setinde yer alan yatay kesitler arasında mevcut olabilecek bağımlılığa dikkat çekmektedir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan analizler paneli oluşturan birimlerin homojen olduğunu ve birinden diğerine değişmediğini varsaymaktadır. Oysa iktisat biliminde analize konu olan birimlerin⁷ her birinin kendine has karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Bundan dolayı da heterojen bir yapıda analiz edilmesi

⁶ Örneğin, kişi başına düşen gelir para biriminde ölçülürken, gini katsayısı 0-100 bandında dalgalanan index, diğer tüm değişkenler de yüzde olarak ölçülmektedir.

⁷ Bunlar genellikle ülke olmakla birlikte mikro iktisat uygulamalarında hanehalkı, firma vb. birimler de olabilmektedir.

gerekmektedir. Bu amaçla çalışmada öncelikle serilerin yatay kesit bağımlılığının içerip içermediğinin test edilmesi için Pesaran (2004) tarafından geliştirilen yatay kesit bağımlılığı (cross-section dependence - CD) testi uygulanacaktır. Denklem (3.3), CD testinin matematiksel biçimini ifade etmektedir.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right)} \quad (3.3)$$

burada N birimleri, T zaman aralığını, ρ_{ij} ise hata terimleri ikili korelasyonunun örneklem tahminini temsil etmektedir.

Tablo 3.2, CD testi sonuçlarını göstermektedir. Buna göre gelir dağılımı adaletsizliği, gelir, doğrudan yabancı yatırım ve ticari açıklık değişkenlerinin yatay kesit bağımlılığı içermediği şekilde kurulan boş hipotez %1 seviyesinde; turizm değişkeninin yatay kesit bağımlılığı içermediği şekilde kurulan boş hipotez ise %5 seviyesinde reddedilmektedir. Buna sonuçlara göre sistemdeki tüm değişkenleri yatay kesit bağımlılığı içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. 2. CD Testi Sonuçları

Değişken	Test İstatistiği
lnie	3.59 ^a
lny	35.20 ^a
lnfdi	10.50 ^a
lnto	13.79 ^a
lntr	2.59 ^b

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

a ve b simgeleri, sırasıyla %1 ve %5 düzeylerinde anlamlılığı temsil etmektedir.

3.4.2. Panel Birim Kök

Literatürde durağan olmayan serilerle gerçekleştirilen analizlerde sahte regresyon sorunu ile karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle gerçekleştirilen ekonometrik analizlerde öncelikle modele dâhil edilen değişkenlerin birim kök içerip içermediğinin araştırılması gerekmektedir (Harris ve Sollis, 2003).

Araştırmada, panel veri literatüründe sıklıkla kullanılan Levin, Lin ve Chu (LLC, 2002) birim kök testi kullanılmıştır. Denklem (3.4), LLC testinin matematiksel biçimini yansıtmaktadır:

$$\Delta \gamma_{it} = \mu_i + \theta_t + \delta_i t + \rho \gamma_{it-1} + \sum_{j=1}^k \alpha_j \Delta \gamma_{it-j} + e_{it} \quad (3.4)$$

burada i yatay kesit birimlerini, t zaman boyutunu, ε rassal hata terimini, y birim kök sınaması yapılacak değişkeni, Δ birinci dereceden fark operatörünü, μ_i sabit etkileri, θ_t zaman etkilerini, t trendi (genel eğilimi) göstermektedir. LLC (2002) testinin temel varsayımları sabit etkilerinden ülkeden ülkeye değiştiği, ρ 'nun panel veri setindeki bütün yatay kesitler için homojen olduğu ve yatay kesitler arasında bağımlılık olmadığıdır. Bu varsayımlar altında LLC (2002) panel birim kök testinde boş ve alternatif hipotez aşağıdaki gibi ifade edilmiştir (Asteriou, Hall 2007):

H_0 : Panel veri seti birim kök içermektedir ($\rho=0$).

H_1 : Panel veri seti birim kök içermemektedir ($\rho<0$).

Bu teste konu olan boş hipotez, denklem (3.5)'da gösterilen ve standart normal dağılım gösteren t testi ile sınanmaktadır:

$$t_\rho = \frac{\check{\rho}}{s.e.(\check{\rho})} \sim N(0,1) \quad (3.5)$$

Denklemin tahmini sonucunda ulaşılan t değerleri, kritik değerlerle karşılaştırıldıktan sonra H_0 hipotezi kabul veya reddedilmektedir. Eğer hesaplanan t istatistiği, mutlak değer olarak kritik değerden büyükse H_0 hipotezi reddedilmekte ve serinin birim kök içerdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Tersine, hesaplanan t değeri mutlak değer olarak kritik değerden küçükse H_0 hipotezi reddedilememekte ve serinin birim kök içermediği sonucuna ulaşılmaktadır.

LLC testi, birinci nesil birim kök testidir. Bu yapıdaki birinci nesil birim kök testlerinin tamamı, paneli oluşturan birimler arasında bağımlılık olmadığı varsayımına dayanmaktadır. CD testi sonuçları, değişkenlerin her birinde yatay kesit bağımlılığı olduğunu ortaya koyduğu için, birim kök analizinin yatay kesit bağımlılığına karşı duyarlı ikinci nesil bir birim kök testi yardımıyla doğrulanması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada Pesaran (2007) tarafından geliştirilen Kesit Açısından Genişletilmiş Dickey-Fuller (Cross-Sectionally Augmented Dickey-Fuller – CADF) testi kullanılacaktır. Denklem (3.6), CADF testinin dayandığı regresyon modelini göstermektedir:

$$\Delta y_{it} = \mu_i + \phi_i y_{it-1} + \delta_i \bar{y}_{t-1} + \delta_i \Delta \bar{y}_t + \varepsilon_{it} \quad (3.6)$$

burada

$$\bar{y}_{t-1} = 1/N \sum_{i=1}^N y_{it-1} \quad (3.7)$$

$$\Delta \bar{y}_t = 1/N \sum_{i=1}^N y_{it} \quad (3.8)$$

olarak hesaplanmaktadır.

CADF panel birim kök testinde boş ve alternatif hipotez aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

H_0 : Panel veri seti birim kök içermektedir (tüm yatay kesitlerde $\rho_i=0$).

H_1 : Panel veri seti birim kök içermemektedir ($i=1,2,..,N_1$ için $\rho < 0$; $i=N_1+1, N_1+2, \dots, N$ için $\rho_i=0$).

Boş hipotez her bir yatay kesitin durağan olmadığını, alternatif hipotez ise yatay kesitlerin belirli bir kısmının⁸durağan olduğunu test etmektedir. Bu test, CADF istatistiklerinin ortalaması alınarak hesaplanan kesit açısından genişletilmiş IPS (Cross-Sectionally Augmented Im Pesaran Shin⁹, CIPS) istatistiği ile yapılmaktadır. Denklem (3.9), CIPS testinin matematiksel versiyonunu göstermektedir.

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i \sim N(0,1) \quad (3.9)$$

LLC testinde olduğu gibi CADF testinde de hesaplanan CIPS istatistiği Pesaran (2007)'de belirtilen kritik değerden mutlak değer olarak küçükse boş hipotez reddedilemeyerek panel veri setinin birim kök içerdiğine; tersi durumda ise boş hipotez reddedilerek panel veri setinin birim kök içermediğine karar verilir.

Tablo 3.3, LLC ve CADF panel birim kök testi sonuçlarını yansıtmaktadır. Tabloya göre her iki testten elde edilen sonuçlar gelir adaletsizliği değişkeninin fark durağan, doğrudan yabancı yatırımlar ve turizm değişkenlerinin ise seviye durağan olduğunu göstermektedir. Gelir ve dış açıklık değişkenlerinin ise LLC testinde göre fark durağan, CADF testine göre ise düzey durağan olduğu tespit edilmiştir.

⁸ Bu sayı, alternatif hipotezden yola çıkarak N_1/N olarak ifade edilebilir.

⁹ IPS testi ile, Im Pesaran ve Shin (2003) tarafından geliştirilen birinci nesil panel birim kök testine atıfta bulunmaktadır.

Tablo 3. 3. Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	LLC Testi	LLC Testi (1. Fark)	CADF Testi	CADF Testi (1. Fark)
Lnne	-0.426	-6.326 ^a	0.782	-1.583 ^b
Lny	0.454	-11.804 ^a	-4.142 ^a	-
lnfdi	-5.340 ^a	-	-2.601 ^a	-
Lnto	0.086	-11.790 ^a	-1.591 ^b	-
Lntr	-2.484 ^a	-	-2.404 ^a	-

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

a ve b simgeleri, sırasıyla %1 ve %5 düzeylerinde anlamlılığı temsil etmektedir. Her iki test de bir gecikme uzunluğu ile sabit ve trend içerecek şekilde yapılmıştır.

3.4.3. Panel Regresyon

Birim kök testlerinden elde edilen sonuçlar, bağımlı değişkenin I(1), bağımsız değişkenlerin ise I(1)-I(0) karışımı olduğunu göstermektedir. Bu şekilde entegrasyon derecesine sahip sistemleri tahminde Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif (AutoRegressive Distributed Lag - ARDL) yöntemi kullanılmaktadır. Bu kısıt dolayısıyla çalışmada Panel ARDL yöntemi olarak da adlandırılan Havuzlanmış Ortalama Grup bir (Pooled Mean Group - PMG) tahmincisinden faydalanılacaktır. Pesaran, Shin ve Smith (1999) tarafından geliştirilen PMG tahmincisi, paneldeki her bir yatay kesit için farklı tahminlerin ortalamasını içermektedir. Pesaran ve Smith (1995) tarafından geliştirilen Ortalama Grup (Mean Group – MG) tahmincisinin uzantısı olarak geliştirilen PMG tahmincisi, MG'nin aksine parametrelerde uzun dönem homojeniteye ve kısa dönemde heterojeniteye izin veren bir yöntemdir (Pesaran, Shin ve Smith, 1999).

PMG yönteminin denkleminin matematiksel gösterimi şu şekildedir:

$$\begin{aligned}
\Delta lnie = & \alpha_0 + \alpha_1 lnie_{i,t-1} + \alpha_2 lny_{i,t-1} + \alpha_3 lnysq_{i,t-1} + \alpha_4 lnfdi_{i,t-1} \\
& + \alpha_5 lnto_{i,t-1} + \alpha_6 lntr_{i,t-1} + \alpha_7 lntrs_{i,t-1} + \sum_{j=1}^{ki-1} \beta_{ij} \Delta lnie_{i,t-j} \\
& + \sum_{j=0}^{fi} \theta_{ij} \Delta lny_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{di} \gamma_{ij} \Delta lnysq_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{hi} \delta_{ij} \Delta lnfdi_{i,t-j} \\
& + \sum_{j=0}^{ri} \vartheta_{ij} \Delta lnto_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{wi} \pi_{ij} \Delta lntr_{i,t-j} + \sum_{j=0}^{zi} \sigma_{ij} \Delta lntrs_{i,t-j} + \varepsilon_{it} \quad (3.10)
\end{aligned}$$

burada ε hata terimini, α_0 sabit terimi diğer α simgeleri ise değişkenlere ait uzun dönemli katsayıları göstermektedir. Buna göre α_1 bağımlı değişkenin gecikmesi

alınarak oluşturulan değişkenin katsayısını, α_2 gelir değişkeninin katsayısını, α_3 gelirin karesi olarak tanımlanan değişkeninin katsayısını, α_4 doğrudan yabancı yatırımlar değişkeninin katsayısını, α_5 dışa açıklık değişkeninin katsayısını, α_6 turizm değişkenini katsayısını ve α_7 turizmin karesi olarak tanımlanan değişkeninin katsayısını göstermektedir. β , θ , γ , δ , ϑ , π ve σ ise değişkenlere ait kısa dönemli katsayıları simgelemektedir.

Tablo 3.4, denklem (3.10)'un PMG ile tahmin edilmesi sonucu elde edilen uzun dönem katsayılarını göstermektedir¹⁰. Gelir değişkenin katsayısı pozitif ve %1 seviyesinde anlamlıdır. Gelirin karesinin işareti ise negatif ve %1 seviyesinde anlamlıdır. Bu bulgular gelir değişkeninin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisinin ters U biçiminde olduğuna işaret etmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar değişkenin katsayısı negatif ve %10 seviyesinde anlamlıdır. Buna göre doğrudan yabancı yatırımlardaki %1'lik artış gelir dağılımı adaletsizliğini %0.001 azaltmaktadır. Ticari açıklık değişkenin katsayısı negatif ve %1 seviyesinde anlamlıdır: ticari açıklıkta meydana gelecek %1'lik artış gelir dağılımı adaletsizliği %0.14 azaltmaktadır. Turizm geliri değişkenin katsayısı pozitif ve %1 seviyesinde anlamlıdır. Turizm gelirin karesi ise negatif ve %1 seviyesinde anlamlıdır. Bu bulgular turizm değişkeninin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisinin ters U biçiminde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 4. Panel Regresyon Sonuçları

Değişken	Katsayı	Tamısal İstatistikler
lny	0.229 ^a	CD: -0.39
lnysq	-0.0013 ^a	CIPS: -2.737 ^a
lnfdi	-0.001 ^c	ect: -0.333 ^a
lnto	-0.021 ^a	
lntr	0.143 ^a	
lntrsq	-0.022 ^a	

Kaynak: Tarafımızdan hazırlanmıştır.

a ve c simgeleri, sırasıyla %1 ve %10 düzeylerinde anlamlılığı temsil etmektedir. Her iki test de bir gecikme uzunluğu ile sabit ve trend içerecek şekilde yapılmıştır. CIPS testi birim kök, CD testi ise yatay kesit bağımlılığını ölçmektedir. ect terimi hata düzeltme katsayısını simgelemektedir. CIPS testi bir gecikme uzunluğu ile sabit ve trend içermektedir.

¹⁰ Çalışma kapsamında kısa dönemli katsayılar tahmin edilmeyeceği için denklem (3.10) sadece uzun dönemli parametreleri içerecek şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3.4’de gösterilen tahmin sonuçları tanısal test istatistikleri açısından değerlendirildiğinde ise modelin kurgusu ve işleyişi açısından herhangi bir problem olmadığı görülmektedir. CD testi modelde hata terimlerinde yatay kesit bağımlılığı sorunu olmadığını, CIPS testi ise hata terimlerinin durağan olduğunu göstermektedir. 0 ile -1 arasında katsayıya sahip ve istatistiksel olarak anlamlı olan hata düzeltme katsayısı ise hata düzeltme mekanizmasının düzgün işlediğine işaret etmektedir.

3.5. Tartışmalar ve Politika Çıkarımları

Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde gelir değişkeninin pozitif ve istatistiksel ve anlamlı, karesinin ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması, Akdeniz ülkelerinde Kuznets eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu doğrulamaktadır. Buna göre Akdeniz ülkelerinde kişi başına gelirdeki artışlar başlangıçta gelir dağılımındaki adaleti bozarken, gelir düzeyi artmaya devam ettikçe gelir dağılımı zamanla daha adil hale gelmektedir.

Analiz bulguları doğrudan yabancı yatırımlardaki artışların gelir dağılımı adaletsizliği üzerinde çok ılımlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Buna göre doğrudan yabancı yatırımlardaki %1’lik artış gelir dağılımı adaletsizliğini %0.001 oranında azaltmaktadır. Ampirik sonuçlar, gelir dağılımı teorisi ile uyumlu olarak, ticari açıklık değişkenindeki %1’lik artışın gelir dağılımı adaletsizliğini %0.001 oranında azalttığına işaret etmektedir. Buna göre ekonomik entegrasyon seviyesindeki artışlar sonucu meydana gelen dışa ticaret hacmindeki artışların geliri tabana yaymakta etkin olduğu ve gelir dağılımını daha adil kıldığı söylenebilir. Bu iki bulgu, gelişmekte olan 49 ülkeden oluşan bir panelde doğrudan yabancı yatırımlardaki %1’lik artışın gelir dağılımı adaletsizliğini %0.003 oranında; ticari açıklık değişkenindeki %1’lik artışın ise gelir dağılımı adaletsizliği %0.009 artıracağını raporlayan Alam ve Paramati (2016) ile uyumlu değildir. Bu durum, mevcut çalışmanın içerdiği 16 ülkenin daha homojen ve görece daha gelişmiş olması argümanı ile açıklanabilir.

Odak değişkenimiz olan turizm değişkeninin pozitif ve istatistiksel ve anlamlı, karesinin ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması, Akdeniz ülkelerinde turizme dayalı Kuznets eğrisi hipotezinin de geçerli olduğunu göstermektedir. Buna göre turizm sektörünün gelişmesi başlangıçta gelir dağılımını bozarken belirli seviyeden sonra büyümeye devam eden turizm sektörünün gelir dağılımını

iyileştirecektir. Bu bulgu, ilişkiyi eğrisel olarak ele alan bilginiz dahilindeki tek çalışma olan Alam ve Paramati (2016) ile uyuşmaktadır. Bulgu, turizm sektörünün belirli bir eşik değeri üzerinde büyümesi halinde örnekleme dahil edilen Akdeniz ülkelerindeki politika yapıcılara ve hükümetlere gelir dağılımındaki adaletsizliği iyileştirme fırsatı yarattığına vurgu yapmaktadır.

Bu çalışmadan elde edilen turizm-gelir dağılımı adaletsizliği ilişkisine ait ampirik bulgular, Akdeniz ülkelerindeki turizm sektörü ile alakalı geliştirilecek politikalar için öneri sunmaya imkan sağlamaktadır. Örnekleme dahil olan ülkelerde turizm sektöründe oligopol bir yapının oluşması gelir adaletsizliğine neden olabilir. Yani sadece büyük firmaların aktif olduğu bir piyasa düzeninde, yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekteki işletmelerin (KOBİ) rekabete katılma ihtimalleri oldukça zayıftır. Bu nedenle bu ülkelerdeki hükümetler, gelir dağılımındaki adaletsizlikle mücadele etmek için yerel KOBİ'lerin büyük firmalara karşı rekabet etmesine yardımcı olacak çeşitli finansal ve finansal olmayan destekler vermelidirler.

Bir başka husus turizmin gelişmesinden faydalananlar ile alakalıdır. Bu ülkelerde turizm büyümesinden faydalanan kesim sadece elit tabaka¹¹ olduğu durumlarda da gelir dağılımı adaletsizliğinde bozulmalar baş gösterecektir. Örneğin, bu durumun bir sonucu olarak turizm şirketleri yerel piyasalarda daha düşük ücretler belirleyebilir ki bu da genel ülke çapında gelir dağılımındaki adaleti bozacak bir etki yaratır. Bu gibi durumların önüne geçmek için politika yapıcılar turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler üzerindeki vergiyi artırabilirler. Bunun sonucunda elde edilen gelir ise düşük gelirli bireyler arasında sosyal refahı maksimize edecek biçimde yeniden dağıtılabilir. Bununla birlikte, turizm sektöründe istihdam edilecek vasıfsız işçilere mesleki eğitim vermek de bir politika aracı olarak kullanılmalıdır. Bu işgücünün becerilerini artırmak fiyat konusunda pazarlık gücü elde etmelerini yardım edecektir. Son olarak, hükümetler asgari ücret politikalarını periyodik olarak güncellemelidirler. Böylece düşük maaş alan kişilerin bu düzenlemelerden uzun zaman geçmeden faydalanabilmesinin önü açılmalıdır. Bu öneriler çerçevesinde Akdeniz ülkelerindeki turizm endüstrisi turizm hacminin

¹¹ Alam ve Paramati (2016), bu tabakaya örnek olarak turizm üretimi yapan kesimi, girişimcileri, yatırımcıları ve turizm şirketi yöneticilerini saymaktadır.

gelişmesiyle parabolün dönüm noktasını daha hızlı geçerek birlikte gelir dağılımı adaletsizliğini arttırmak yerine azaltmaya daha erken başlayabilir.

SONUÇ

Gelir dağılımı, sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve siyasal sonuçlarıyla da ele alındığında yol çok boyutlu bir meseledir. Bundan dolayı hemen her devlet dolayı mümkün olabildiğince eşit dağılımın sağlanması yönünde çaba harcamaktadır. Literatürde, gelir dağılımındaki adaletin belirleyicileri üzerine yapılan çok sayıda çalışma yer almaktadır. Son dönemde yapılan çalışmalar ise fonksiyona turizm değişkenini de katarak farklı ülke/ülke grupları özelinde turizmin ekonomik katkılarının gelir dağılımı üzerinde bir role sahip olup olmadığını araştırmaya başlamıştır.

Bu tez çalışmasında, Akdeniz bölgesi ülkelerinde turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi tahmin edilmektedir. Bu çerçevede öne sürülen hipotez ise “Akdeniz ülkelerinde turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler, gelir dağılımında adaletsizliğini istatistiki olarak anlamlı bir biçimde etkileyeceği”dir. Bu hipotezi test etmek için Akdeniz’e kıyısı bulunan 16 ülkede turizmin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi, 1995-2018 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanılarak PMG tahmincisi ile analiz edilmiştir.

Ampirik analizlerden elde edilen bulgular turizm-gelir dağılımı ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, Akdeniz ülkelerinde turizme dayalı Kuznets eğrisi hipotezinin de geçerli olduğu tespit edilmiştir. Yani Akdeniz ülkelerinde kişi başına gelirdeki artışlar başlangıçta gelir dağılımındaki adaleti bozmakta, gelir düzeyi artmaya devam ettikçe gelir dağılımı zamanla daha adil hale gelmektedir.

Ekonometrik sonuçlar kontrol değişkenlerinin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi açısından değerlendirildiğinde iktisat teorisi ile örtüşen sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre gelir değişkeninin gelir dağılımı adaletsizliği üzerindeki etkisi ters U biçimindedir ki bu ilişki Kuznets (1955) hipotezini doğrular niteliktedir. Doğrudan yabancı yatırımlardaki ve ticari açıklıktaki artışlar ise gelir dağılımını daha adil hale getirmektedir.

Ampirik analizlerin ortaya çıkardığı sonuçlar, iddia edilen hipotez açısından değerlendirildiğinde “Akdeniz ülkelerinde turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirler, gelir dağılımında adaletsizliğini istatistiki olarak anlamlı bir biçimde

etkileyeceği” hipotezi PMG tahmincisinden elde edilen bulgular neticesinde doğrulanmaktadır.

Son olarak, bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında gelecekte bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara oneriler sunmak da mümkündür. Bu alışma, sadece turizm gelirlerinin ekonomide önemli yer tuttuğu ülkelere odaklanmaktadır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda turizm gelirlerinin önemli yer tutmadığı ekonomilerde çalışarak bulguların ne şekilde farklılaşacağını test edebilirler. Ayrıca, Alam ve Paramati (2016)’nin de önerdiği üzere, örnekleme dahil edilen ülkelerin aldığı yabancı ve yerli turizm yatırımlarını ayrıştırarak gelir adaletsizliği üzerindeki etkisini de karşılaştırabilir. Bu karşılaştırma, gelirin adaletli bir şekilde dağıtılmasında yerli ve yabancı yatırımların rolünü anlamaya yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abay M Ç (2018) Türkiye’de Ve Bazı Avrupa Birliği Ülkelerinde Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ve Yoksulluk Analizi, Eskişehir Osman Gazi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Acar Y (2002) İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri (Dora Basım Yayın, Bursa).
- Acar Y (2008) İktisadi Büyüme ve Büyüme Teorileri (Dora Basım Yayın, Bursa).
- Aktan Ç C, Vural İ Y(2002) Makro Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele Stratejileri (Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara).
- Aktan C ve Vural İ Y (2002) Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri (Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara).
- Aktaş G (2007) Turistik Çekicilikler, Turizmde Temel Kavramlar ve ilkeler. (Turhan Kitabevi, Ankara).
- Alam M S, Paramati S R (2016) The Impact Of Tourism On Income Inequality In Developing Economies Does Kuznets Curve Hypothesis Exist? Annals of Tourism Research, 61, 111-126.
- Alesina A, Perotti R (1996) The American Economic Review, Papers and Proceedings of the Hundredth and Eighth Annual Meeting of the American Economic Association San Francisco. CA. Jnuary 5-7.
- Alkin E (1995) Türkiye’de Gelir Dağılımı, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 6, 141-145.
- Altınışik İ, Peker H S (2008) Eğitim Ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği, KMU İİBF Dergisi Yıl:10, 101-118
- Archer B (1995) Importance Of Tourism For The Economy Of Bermuda. Annals of Tourism Research, 22(4): 918-930.
- Aslan A (2008) International Tourism Demand for Turkey: A dynamic panel data approach. Research Journal of International Studies, 9, 65-73.
- Aslan A (2013) Tourism Development and Economic Growth in the Mediterranean Countries: evidence from panel Granger causality tests. Current Issues in Tourism, 17(4), 363–372.
- Aydın K (2012) Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo-Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri, Çalışma ve Toplum Dergisi. Sayı: 32, 147-166.

- Bahar O, Bozkurt K (2010) Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizm-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi, *Turizm Araştırmaları Dergisi*. Sayı:2, 255-265.
- Bahar O, Kozak M (2008) *Turizm Ekonomisi* (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Bahar O, Kozak M (2013) *Turizm Ekonomisi* (Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir).
- Balaguer J, Cantavella-Jorda M (2002) Tourism as a Long-Run Economic Growth Factor: The Spanish case. *Applied Economics*, 34, 877- 884.
- Ballı E, Sigeze C, Manga M (2019) The Relationship Between Tourism, CO2 Emissions and Economic Growth: a case of Mediterranean countries, *Vol:24*, 219-232.
- Barnet E(1975) The Impact of Inflation on the Travel Market, *The Tourist Review*, *Vol:30*, No:1, 2-5.
- Bartik T J (1991) *Who Benefits From State And Local Economic Development Policies?* (UpJohn Press).
- Başoğlu U, Ölmezoğulları N ve Parasız İ (1999) *Gelir Bölüşümü Teori ve Politika*, (Ekin Kitapevi, Bursa).
- Bayramiç M H (2006) *Türkiye’de Gelir Dağılımı Sorunları ve Çözümleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Blake A, Arbache J S, Sinclair M T, Teles V (2008) Tourism and Poverty Relief. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 107–126.
- Becker G S (1962) Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis, *The Journal of Political Economy*, C. 70, No: 5, s. 9-49.
- Bellü L, Liberati P (2006) Policy Impacts on Inequality: Welfare Based Measures of Inequality The Atkinson Index, *Easypol Module*.
- Boratav K (1997) *Türkiye’de, Sosyalist Sistemde, Gelir Dağılımı* (Gerçek Yayınevi, İstanbul).
- Boyacıoğlu E (2014) *Turizm Ekonomisi* (Paşa Yayın, Edirne).
- Bozdağ N, Bozdağ E G (2006) Ülkeler Arası Kişi Başına Gelir Karşılaştırmasında Bozdağ Nüfus Etkinliği Katsayısı ve Endeksi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33-47.

- Brakke M (2004) International Tourism, Demand and GDP Implications: A Background and Empirical Analysis. Undergraduate Economic Review: Vol. 1-1.
- Brian H Owen P G (1972) The Anglesay Multipliers: A Preliminary Report (University College Of North Wales).
- Brida J G, Cortes-Jimenez I, Pulina M (2016) Has the Tourism-Led Growth Hypothesis Been Validated ? A literature review, Current Issues in Tourism, 19:5, 394-430.
- Burkart A J, Medlik S (1981) Tourism: Past, Present and Future (Elsevier Science & Technolohy Books, Northwestern University).
- Chang H (2016) Ekonomi Rehberi (Say Yayınları, İstanbul).
- Chatziantoniou I (2013) Oil Prices, Tourism Income and Economic Growth: A Structural VAR Approach for European Mediterranean countries, Economic Modelling, Vol:30, 754-769.
- Chiu Y B, Yeh L T (2017) The Threshold Effects of the Tourism-Led Growth Hypothesis: Evidence from a Cross-sectional Model. Journal of Travel Research, 56(5), 625–637.
- Cortes-Jimenez I (2009) Tourism and Exports as a Means of Growth. Research Institute of Applied Economics 2009 Working Papers.
- Crouch G I, Ritchie J R (1999) Tourism, Competitiveness and Societal Prosperity. Journal of Business Research. 44 (3): 137-52.
- Çalışkan Ş (2010) Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. Sosyal Siyaset Konferansları. Sayı:59, 89-132 (Ekin Kitabevi, Bursa).
- Çelik A (2004) AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı:3, 89-132.
- Çoruh S (1974) Turizm (Güven Matbaası, Ankara).
- Çuhadar M (2006) Turizm Sektöründe Talep Tahmini İçin Yapay Sinir Ağları Kullanımı ve Diğer Yöntemlerle Karşılaştırmalı Analiz. (Antalya İlinin Dış Turizm Talebinde Uygulama), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Danışoğlu A Ç (2004) Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, ss.218-221.

- Demiroz D, Ongan S (2005). The Contribution of Tourism to the Long-Run Turkish Economic Growth. *Journal of Economics*, 53(9), 880-894.
- Dinçer M Z (1993) Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm, (Filiz Kitapevi, İstanbul).
- Dişbudak C, Süslü B (2007) Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, Sayı:65,1-23.
- Dogru T, Bulut U (2018) Is Tourism an Engine for Economic Recovery? Theory and empirical evidence. *Tourism Management*, 67, 425–434.
- Doğan C, Tek M (2007) Türkiye’de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C:3, Sayı:2, s. 93-119.
- DPT (2001) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları, Ankara. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_KayitdisiEkonomioik614.pdf
- Durmaz E (2010) Afyonkarahisar İl Merkezinde 2008 Yılı Kişisel Gelir Dağılımı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri Veri Tabanı
Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi Veri Tabanı
- Eğilmez M, Kumcu E (2011) Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması. (Remzi Kitapevi, İstanbul).
- Erçakar M, Güvenoğlu H (2018) Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Metinleri*, Sayı.1, 38-53.
- Frechtling D C (1972) Travel in the 1980's: The Demographic and Economic Climate in the 1980's; Its Impact on Travel and Tourism Marketing. The Travel Research Association, Salt Lake City, Bureau of Economic and Business Research, University of Utah.
- Furceri D, Ostry J D (2019) Robust Determinants Of Income Inequality. *Oxford Review of Economic Policy*, 35(3), 490-517.
- Gatti P (2013) Tourism, Welfare and Income Distribution: The case of Croatia, *Tourism*, 61(1), 53-71.
- Gökovalı U, Bahar O (2006) Contribution of Tourism to Economic Growth: A Panel Data Approach Vol:17(2), 155-167.

- Halil A (1985) Turizm Olayı Ve Türkiye'nin Durumu, Turizm Yıllığı (Turizm Bankası Yayınları, Ankara).
- Hall C M (1994) Tourism and politics: Policy, power and place. Chichester: John Wiley & Sons.
- Harsell J (1988) Tourism: An exploration. Elmsford: National Publishers.
- Hatipoğlu Z (1976) Ulusal Gelir, Bölüşüm ve Çalışma Ekonomisi (Aktif Büro Basım Organizasyon Yayınları, İstanbul).
- Haughton J, Khandker S R (2009) Handbook on Poverty and Inequality, The World Bank, Washington, DC.
- Hazar A (2010) Genel Turizm (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Hepaktan E, Aklaya A (2001) Türkiye'de Gelir Dağılımının Bölgesel Yönden İncelemesi, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Sayı 2, ss.39-54.
- Hussem T A (2008) Genel Turizm (Siyasal Kitabevi, Ankara).
- Im K S, Pesaran M H ve Shin Y (2003) Testing For Unit Roots In Heterogeneous Panels. Journal of Econometrics, 115(1), 53-74.
- Incera A C, Fernández M F (2015) Tourism And Income Distribution: Evidence From A Developed Regional Economy. Tourism Management, 48, 11-20.
- İşığışok E (2010) Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Belirlemede Kullanılan İstatiksel Ölçütler. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa.
- İşık N, Acar M (2003) Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 21, 117-136.
- Ivanov S, Webster C (2007) Measuring the Impact of Tourism on Economic Growth. Tourism Economics, 13(3), 379-388.
- İçöz O, Kozak M (2005) Turizm Ekonomisi (Turhan Kitabevi, Ankara).
- Jackman M (2012) Revisiting the Tourism-Led Growth Hypothesis for Barbados: A Disaggregated Market Approach, Vol:7(2), 203-215.
- Jayathilake P B (2013) Tourism And Economic Growth In Sri Lanka: Evidence From Cointegration And Causality Analysis. International Journal of Business, Economics and Law, 2 (2): 22-27.
- Karlık S R (2005) Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm, (Beta Yayınları, Ankara).

- Kazgan G (1992) Türkiye’de Gelir Bölüşümünü Bozan Etmenler ve İyileştirilmesine Yönelik Politikalar, (TOBB Yayınları, İstanbul).
- Kinyondo A, Pelizzo R (2015) Tourism, Development and Inequality: The case of Tanzania. *Poverty & Public Policy*, 7(1), 64–79.
- Kozak M (2012) Genel Turizm Bilgisi (Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1360, Eskişehir).
- Kubar Y (2014) Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı:2, 227-246.
- Kum M (2011) İktisadın Yeni Coğrafı Açılımı: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(30), 235-255.
- Kurtipek R (2011) Türkiye İçin Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi. Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.
- Kuştepeli Y (2010) Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 6(4), 143- 160.
- Kuştepeli Y, Halaç U (2004) Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 4, 143-160.
- Kuznets S (1955) Economic Growth And Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lee S (2009) Income Inequality in Tourism Services-Dependent Counties. *Current Issues in Tourism*, 12(1), 33–45.
- Lee S, O’Leary J T (2008) Determinants of Income Inequality in us Nonmetropolitan Tourism-and Recreation-Dependent Communities. *Journal of Travel Research*, 46(4), 456–468.
- Levin A, Lin C F ve Chu C S J (2002) Unit Root Tests In Panel Data: Asymptotic And Finite-Sample Properties. *Journal of Econometrics*, 108(1), 1-24.
- Li H, Chen J L, Li G, Goh C (2016) Tourism and Regional Income Inequality: Evidence from China. *Annals of Tourism Research*, 58, 81–99.

- Li H, Goh C, Zhang Qiu H, Meng F (2015) Effect of Tourism on Balanced Regional Development: A dynamic panel data analysis in coastal and inland china. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(6), 694–713.
- Lv Z (2019) Deepening or Lessening? The effects of tourism on regional inequality. *Tourism Management*, 72, 23–26.
- MacDonald R, Jolliffe L (2000) Culture and the Development of Rural Tourism in the Evangeline Region of P.E.I. Presented at Canadian Association of Geographers 2000 Conference. Ste. Catherines: Brock University.
- Mak J (2004) *Tourism And The Economy. Understanding The Economics Of tourism*. University of Hawaii Press.
- Mallick L (2016) Does Tourism Affect Economic Growth in Indian States? Evidence from panel ARDL model. *Theoretical and Applied Economics*, 1(606), 183-194.
- Manyara G, Jones E (2007) Community-Based Tourism Enterprises Development in Kenya: An exploration of their potential as avenues of poverty reduction. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(6), 628–644.
- Mawar M, Mahdiyeen J, Saidon R (2015) Economic Growth And Income Inequality. *International Conference on Management and Muamalah*.
- Mitra S K (2019) Is Tourism Htech Growth Hypothesis
Journal of Tourism Research, 21(5), 615-624.
- Mlinaric I B (1985) Tourism and the Environment: a case for Mediterranean cooperation, *International Journal of Environmental Studies*, Vol: 25(4), 239-245.
- Munir K, Sultan M (2017) Macroeconomic determinants of income inequality in India and Pakistan. *Theoretical & Applied Economics*, 24(4), 501-513.
- Nafziger W E (1997) *The Economis of Developing Countries*, Prentice-Hall International, Newjersey.
- Olalı H (1988) *Turizm Ekonomisi (Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir)*.
- Olalı H, Timur A (1986) *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri (Ofis Ticaret Matbaacılık, İzmir)*.
- Onețiu A N, Predonu A M (2013) Effects of Tourism on Labour Market. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 652-655.

- Ongan S (2008) The Sustainability of Current Account Deficits and Tourism Receipts in Turkey. *The International Trade Journal*, 22(1), 39-62.
- Oyedele A, Hernandez M (2017) “Effect of intergroupbased emotions on attitude towards cross ethnic products”, *Journal of Consumer Marketing*, Vol. 34 No. 1, ss.9-42.
- Özbilen Ş (1999) *Maliye Politikası* (Atilla Kitapevi, Ankara).
- Özataşer M (2013) *Ekonomi Bilimi-1* (Zeus Kitapevi, İzmir).
- Özmucur S (1996) *Türkiye’de Gelir Dağılımı Vergi Yükü ve Makroekonomik Göstergeler* (Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul).
- Öztaş K, Karabulut T (2006) *Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri* (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Öztürk N (2005) *İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü*. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, S 1: 35-37.
- Papatheodorou A (2001) Why People Travel to Diffrent Places? *Annals of Tourism Research*, 28(1), 164-179.
- Papatheodorou A (2004) Exploring the evolution of tourism resorts. *Annals of Tourism Research*, 31(1), 219-237.
- Paramati S R, et al (2017) The Dynamic Impact of Renewable Energy and Institutions on Economic Output and CO 2 Emissions Across Regions. *Renewable Energy*, 111, 157–167.
- Paya M (2007) *Makro İktisat* (Filiz Kitapevi, İstanbul).
- Pehlivan M. (2009) *Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği*. (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Pesaran M H (2004) *General Diagnostic Tests For Cross Section Dependence In Panels*. Cambridge Working Papers in Economics No. 0435, University of Cambridge.
- Pesaran M H (2007) *A Simple Panel Unit Root Test In The Presence Of Cross Section Dependence*. *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265-312.
- Pesaran M H, Shin Y ve Smith R P (1999) *Pooled Mean Group Estimation Of Dynamic Heterogeneous Panels*. *Journal of the American Statistical Association*, 94(446), 621-634.

- Pesaran M H, Smith R (1995) Estimating Long-Run Relationships From Dynamic Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 68(1), 79-113.
- Proenca S, Soukiazis E (2008) Tourism as an Economic Growth Factor: a case study for Southern European Countries. *Tourism Economics*, 14(4), 791-806.
- Rakıcı C (2008) Gelir Dağılımının Düzenlenmesinde Gelir Vergisinin Rolü: Türkiye Örneği. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ramphul O (2017) The Relationship Between Tourism, Financial Development and Economic Growth in India. *Future Business Journal*, Vol: 3(1), 9-22.
- Reich S (1998) What is Globalization? Four Possible Answer. The Helen Kellogg Institute for International Studies, Working Paper 261: 4.
- Roney S A (2011) Turizm Bir Sistemin Analizi (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Sağbaşı İ (2010) Vergi Teorisi (Ece Matbaası, Ankara).
- Saygılı S (2004) Adil Bir Gelir Dağılımında Maliye Politikası Araçlarının Etkinliği: 1980 Sonrası Dönemde Türkiye'deki Durum. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Seckelman A (2002) Domestic Tourism- a Chance for Regional Development in Turkey? *Tourism Management*, 23 (1): 85-92.
- Selçuk G N (2015) Turizm Ekonomisi (Salkımsöğüt Yayınları, Konya).
- Selim R, Günçavdı Ö ve Bayar A A (2014) Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri: Fonksiyonel Gelir Kaynakları ve Bölgesel Eşitsizlikler. TÜSİAD
- Sezgin O M (2001) Genel Turizm Ve Turizm Mevzuatı (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Scheyvens R, Momsen J H (2008) Tourism and Poverty Reduction: Issues for small island states. *Tourism Geographies*, 10(1), 22-41.
- Schilcher D (2007) Growth Versus Equity: The Continuum Of Pro-Poor Tourism And Neoliberal Governance. *Current Issues in Tourism*, 10(2-3), 166-193.
- Sharpley R (2006) Travel and Tourism. Sage Course Companions series.
- Song H, Witt S F (2000) Tourism Demand Modelling and Forecasting: Modern Econometric Approaches. Pergamon: Oxford.
- Stabler M J, Papatheodorou A ve Sinclair M T (2010) The Economics of Tourism. Abingdon: Routledge.
- Standartlaştırılmış Dünya Gelir Adaletsizliği Veri Tabanı

- Şengür M, Taban S (2015) Gelir Dağılımı-Tasarruf İlişkisi: Türkiye’de Hanehalkı Gelir Türünün Tasarruflar Üzerindeki Etkisi, Sayı 1, 49-72.
- Şenkal A (2005) Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika (Alfa Yayınları, Ankara).
- Tang C F, Tan E C (2013) How Stable is the Tourism-Led Growth Hypothesis in Malaysia? Evidence from disaggregated tourism markets. *Tourism Management*, 37, 52-57.
- Theil H (1967) *Economics And Information Theory*, Amsterdam: NorthHolland.
- Theocharous A L (2018) Tourism, Instability and Regional Interdependency: Evidence from the Eastern-Mediterranean, Vol:31, 245-268.
- Topcu M, Tugcu C T (2020) The Impact Of Renewable Energy Consumption On Income Inequality. Evidence from developed countries. *Renewable Energy*, 151, 1134-1140.
- Toprak L, Abedtalas M (2018) *Turizm Ekonomisi* (Detay Yayıncılık, Ankara).
- Toskay T (1989) *Turizm Olayına Genel Yaklaşım* (Der Yayınları, 3 Basım, İstanbul).
- Tosun C, Timothy D J, Öztürk Y (2003) Tourism Growth, National Development and Regional Inequality in Turkey. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3), 133-161.
- Tugcu C T (2014) Tourism and Economic Growth Nexus Revisited: A panel causality, analysis for the case of the Mediterranean Region 42, 207-212.
- Turhan S (1998) *Vergi Teorisi ve Politikası* (Filiz Kitabevi, İstanbul).
- TÜİK (2015). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18861> (21 Ocak 2017).
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (2000) Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk AB ile Karşılaştırma (Lebib Yalkım Yayınları, İstanbul).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2011) Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Haber Bülteni (25 Şubat 2015) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10902>.
- Türkiye Kamu-Sen (2010) Gelir Dağılımı Adaletine Yönelik Ekonomik Politikalar (Türkiye Kamu-Sen, Ankara).
- Ulusoy A (2006) *Maliye Politikası* (Üçyol Kitabevi, 4. Baskı, Trabzon).
- UNDP (1999) *Human Development Report, Overview*. ss. 1-3.
- Usta, Öcal (1992) *Turizm* (Altın Kitapevi, İstanbul).

- Uysal Y (2007) Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler. Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Ülgen G (2010) İktisat Bilimine Giriş (Der Yayınları, İstanbul).
- Ülger S (1993) Genel Turizm Bilgisi (Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya).
- Ünlüönen K, Tayfun A ve Kılıçlar A (2011) Turizm Ekonomisi (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Üstünel B (1988) Ekonominin Temelleri (OFSET Yayınevi, 5.Baskı, İstanbul-Büyükdada).
- Üzümcü A (2014) Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012). Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Sayı 8, 135-166.
- Yar F (2015) Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Toplum ve Ekonomileri Çalışma Merkezi, Global Politika ve Strateji Analizi.
- Yildirim J, Öcal N (2014) Military Expenditures, Economic Growth and Spatial Spillovers, Defence and Peace Economics. Vol: 27, 87-104.
- Yusuf A (2011) Sosyal Politika (Dora Yayıncılık, Bursa).
- Yujiro H (1997) Development Economics, Oxford: Clarendon Press.
- Zuo B, Huang S (2018) Revisiting The Tourism-Led Economic Growth Hypothesis: The case of China. Journal of Travel Research, 57(2), 151-163.
- Wen J, Tisdell C (1997) Regional Inequality and Tourism Distribution in China. Pacific Tourism Review, 1(2), 119–128.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı SOYADI: Seda AYDOĞDU

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri ve Tarihi:

Kayseri/15/10/1991

E-posta:seda_tpc@hotmail.com.tr

Adres: 2000 evler mah. 23.sok. Öğretmenler Sit. A/Blok Kat:3 D:9
NEVŞEHİR/ Merkez

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Nevşehir İ.İ.B.F/ İşletme	2015
Yüksek Lisans	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İktisat	2020

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2013-2015	Dorak Holding – Anatolian House Hotel	Resepsyonist
2015-2017	Dorak Holding- Uçhisar Kaya Otel	Ön Büro Sorumlusu
2017-2019	Yaren Cave Hotel	Genel Müdür
2019-Devam	By Seda AYDOĞDU Butik	İşletme Sahibi

YABANCI DİL

İngilizce